

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLAGELSE.

St. Peders Kirke og Brødegade.

C. St. ENERET 902

Peter Schmidt

POSTKORT FRA VEST- SJÆLLAND

UDGIVET AF SJÆLLANDS TIDENDE, SLAGELSE

POSTKORT
FRA VEST-
SJÆLLAND

Peter Schmidt

POSTKORT FRA VEST- SJÆLLAND

Udgivet 1983 af
Sjællands Tidende, Slagelse

Denne bog er trykt i 1000 eksemplarer,
hvor af de 100 er nummererede

POSTKORT FRA VESTSJÆLLAND

Tilrettelæggelse: Hardy Sørensen

Sats og billedrepro: Sjællands Tidende

Tryk: Vestsjællands Offset og Bogtryk

ISBN 87-981468-0-7

FORORD

Der var engang. Sådan begynder også postkortets eventyr. Det lille stykke pap, der blev et par generationers - for at bruge et moderne udtryk - vigtigste kommunikationsmiddel. Postkortene strømmede ind til familierne i næsten samme mængde som reklametryksagerne i dag.

Telefonen og bilen har sat postkortet stolen for døren. De bruges nu stadig sjældnere som meddelelsesmiddel. Kun ved jule- og nytårstid bringer det stadig hilsener, når man lige ser bort fra de farvestrålende postkort fra feriestederne i det sydlige udland.

Denne bog fortæller postkortets historie. Der fokuseres specielt på Vestsjælland, hvorfra der bringes en række karakteristiske kort, udlånt af samlere og arkiver.

Slagelse i september 1983

Peter Schmidt

DET LILLE STYKKE PAP, DER ÆNDREDE VERDEN

John P. Charlton fra Philadelphia i U.S.A. fik en genial ide i 1861.

Men kunne nok ikke overskue, hvad det skulle føre til. For så var han endt som en af verdens rigeste mænd.

Men han fik dog copyright på sin idé: at der på et stykke karton kunne skrives adressen på den ene side, en kort besked på den anden - og så kunne man ellers sende det afsted til modtageren.

Det Charlton havde »opfundet« var ganske enkelt postkortet.

Det lille stykke pap, der på mange måder skulle ændre verden.

Hurtige meddelelser fra den ene til den anden, skulle snart være muligt.

Billeder fra hele verden skulle strømme ud til modtagerne.

Charlton kunne ikke se konsekvenserne. Han overdrog sin opfindelse til H. Lipmann fra samme by.

Hvad der blev betalt for overdragelsen vides ikke. Det har næppe været meget.

Lipmann formåede at få sat gang i systemet.

Den 25. oktober 1870 sendte han sit første kendte kort. Datoen må altså være postkortets egentlige fødselsdag.

At der i 1861 var taget patent på et brevpostkort i Amerika rygtedes hurtigt i det gamle land.

To tyskere arbejdede med de samme tanker i midten af tresserne.

Fra Østrig-Ungarn kendes, hvad der kan kaldes postkort fra 1869. Året efter kommer så blandt andet Tyskland og England med. Altså samme år fra hvilket, man kender en forsendelse af Charltons 9 år gamle patent fra U.S.A.

Det Danske Post og Befordringsvæsen tog ideen tidlig op. Det åbne brevkort bliver indført i 1871.

Nu følger land efter land efter. Inden tiåret er omme, er ideen med brevkort nået verden rundt.

Brevkortene var endnu geografisk bestemt. Man kunne ikke sende dem uden for landenes grænser. Og de fleste lande havde endvidere den regel, at det lille stykke pap kostede det samme som et regulært brev.

Det var ikke den bedste start ideen kunne få. For hvor var egentlig fordelene ved nyskabelsen?

At man ikke skulle have konvolutter og laksegl i nærheden, hvis der skulle sendes en hurtig besked.

Javel, men der var også en ulempe. Alle og enhver kunne jo læse, hvad der stod på disse kort. Brevhemmeligheden var noget dybt nedarvet. Man satte hellere et laksegl for meget end for lidt på sine forsendelser.

Lakken havde to formål: at holde konvolutten eller det foldede brev sammen - samt at vise, at ingen uretmæssigt havde skaffet sig viden om, hvad der stod i det.

De forskellige landes postvæseners gjorde nu heller ikke meget for i de første år, at gøre brevkortene særligt indbydende. Frimærket var påtrykt. På forsiden måtte kun stå navnet på adressaten. På bagsiden kunne man så anføre sin meddelelse.

Kun langsomt blev der lempet på disse forhold. Der kom rammer om - og i farve. Billeder var stadig ikke tilladt.

Så kom det første skridt fremad. Fra 1875 måtte brevkort sendes mellem de enkelte lande.

Og i U.S.A. dukkede der nu postkort op, der havde illustrationer. Hurtig vandt ideen gehør i Europa.

Vi skal imidlertid helt frem til 1888 før der i Danmark blev givet tilladelse til, at private kunne fremstille kort med billeder på bagsiden. Hele forsiden skulle fortsat holdes »ren« til frimærke, navn og adresse på modtageren, samt det påtrykte »Brev - Kort«.

Mens vi altså ved, hvem der opfandt brevkortet, forskes der stadig i, hvem der opfandt billedkortet.

Store og seriøse organisationer i såvel U.S.A. som England arbejder fortsat på at kunne fastslå det.

Nu havde vi altså herhjemme fået tilladelse til at have billeder på brevkortene. Men hvor skulle så teksten stå?

Man kunne håbe, at der var så megen plads under billedet, at det vigtigste kunne stå der. Ellers måtte man skrive ind over billedet.

Der kendes herhjemme tidlige eksempler på, at man efterlignede, hvad man havde set i Tyskland. Her havde opfindsomme »kortmagere« fundet ud af, at kopiere flere små billeder sammen i kortets ene hjørne. Det gav plads til lidt skriftligt også.

I 1904 bliver det herhjemme tilladt at skrive på venstre halvdel af forsiden. Og så går det pludselig stærkt.

For portoen er sat ned. Kortet er nu billigere end et almindeligt brev og en hurtig meddelelsesform.

Telefonen var endnu ikke almindelig - forholdet mellem denne anden nyskabelse fra forrige århundrede og kortet, er omtalt i et kapitel inde i bogen - og skulle man i byerne have en hurtig meddelelse frem, så skete det ofte samme dag. Var kortet postet ved middagstid, var det ude inden aften.

På landet måtte man dog fortsat vente til dagen efter.

Der blev snart en enorm efterspørgsel af kort. Fabrikkerne, der var startet i det små, kunne ikke følge med. Som paddehatte skød brev-kortfabrikker op overalt. Der blev tjent store penge.

Desværre foreligger der ikke tal for, hvor store mængder kort, der blev sendt herhjemme i begyndelsen af århundredet. Men en opgørelse på verdensplan fra 1903 siger, at der blev sendt 800.000 kg kort og at der var 7 milliarder kort i omløb.

I Tyskland postedes alene mere end 1 milliard kort om året.

Fabrikationen af kort gik nu så stærkt herhjemme, at forlag og fotografer ofte ikke havde tid at påføre deres navn.

Til gengæld kan man også opleve at finde kort, udgivet af en købmand i en by med ikke hundrede sjæle.

I en lille menneskealder stod Stenders Forlag i København for udgivelsen af utallige danske kort. Fotografer viden om forsynede forlaget med egnede optagelser og man sørgede så for salget gennem købmænd, boghandlere, kiosker, tobakshandlere, ja i Skælskør skal der sågar have været en slagter, der også solgte brev-kort.

To lokale skal nævnes, når talen falder på Vestsjælland og kort. Det er Flensborgs Boghandel i Ringsted, der arbejdede efter samme princip som Stenders forlag i København. Man havde forskellige fotografer til at arbejde for sig.

Hele den store afdeling af plader fra de aktive brev-kort-år er siden skænket til Midtsjællands Lokalhistoriske Arkiv i Ringsted.

Den anden er fotografen Søren Bay fra Asnæs. Også størstedelen af hans samling er bevaret for eftertiden.

Der er næppe den samling af huse på over tre

som Søren Bay ikke på et tidspunkt har fotograferet og fået gjort kort af.

På sin motorcykel dækkede han hele det gamle Holbæk Amt.

Hovedparten af billederne i denne bog fra den nordlige del af amtet skyldes ham.

Skal man vove et forsigtig gæt, så findes der vel dobbelt så mange brev-kort-motiver fra Holbæk Amt som der gør fra Sorø Amt.

Det er ikke mindst Søren Bays skyld.

Som sagt: Der var vel næppe den by, stor som lille, der ikke på et tidspunkt havde et eller flere postkortforlag.

Mens de allerførste kort var udført i bogtryk, blev det snart litografien, der blev den fremherskende teknik.

De første kun i een farve, men snart fandt man også frem til farvetrykket.

Det var en omstændelig affære - og istedet valgte man så at håndkolorere. Oplagene var ikke større end det var overkommeligt. Går man postkortsamlinger igennem vil man ofte støde på, at de samme motiver findes såvel farvelagt som uden.

Så følger den fotografiske fremstilling ved hjælp af lystryk. Den er billigere og hurtigere. Nu kan alle være med.

Brevkort, postkort, prospektkort. Kært barn har mange navne. Ordet »Brev - Kort« skulle være trykt på de første, men snart lod man sig påvirke. - Fra England og U.S.A. kom Post Card, fra Tyskland, Østrig, Ungarn »Post Karte«. Snart slog det også an herhjemme. Forklaringen på det tredje navn: Prospekterne fra de forskellige byer var uhyre populære. Derfor kom også navnet Prospektkort.

Det blev betegnelsen Postkort, der slog bedst an. Lad os derfor bruge den fremover.

Langt de fleste af de tidlige postkort blev fotograferet på glasplader.

Godt nok havde amerikaneren George Eastmann så tidligt som i midten af firserne forenklet den fotografiske proces ved at opfinde rullefilmen. Men der skulle gå små 30 år inden de blev almindelige.

I første omgang koncentrerede de danske kortforlag og fotografer sig om danske forhold.

Af sig selv kom »moden« at sende kort ved jule- og nytårstide. Den danske produktion af sådanne kort kunne slet ikke følge med - og der skete betydelig import af fortrykte, farvestrålende kort fra Tyskland og England. Herhjemme sørgede bogtrykkerne så for, at de blev påført dansk tekst.

At sende kort ved fastelavnstide, tildels også ved påske og pinse, slog aldrig rigtig an. Men kortene var der - tydeligvis importerede. I det sydlige Europa gik de i millionoplag.

Siden kom der dog en rimelig produktion af danske jule- og nytårskort. Det typiske danske landskab med sne, skov, et bindingsværkshus

og en kirke i det fjerne. Nisserne dukkede op. Kendte tegnere som Alfred Schmidt og Storm P har leveret nissekort.

Der blev ved vintertide lavet helt lokale julekort, enten fotograferede, når sneen lå højt, eller tegnet. Fra Slagelse, Korsør og Holbæk kendes flere eksempler på tegnede julekort. En kendt plads i byerne var forsynet med nisser i færd med alle mulige gøremål.

Det hævdes også, at nogle af nisserne havde kendte borgeres træk.

Måske har tegneren skelet til fotografier af dem.

De danske kortmagere kom hele kompasset rundt. De standsede ikke ved byer og gratulationskort, julekort og hvad der ellers var brug for i det daglige.

Der blev lavet portrætter af kendte kunstnere. Hver købstad i Sorø og Holbæk Amter havde jo deres teatersale, hvor tidens kendte navne optrådte.

Agitationskort, aktuelle begivenheder såsom kongebesøg eller større møder.

Tidens populære revyviser kom også med tekst og noder, kongers begravelser, andres kroninger. De populære politikere.

Ja, man skulle såmænd kun være glad for sig selv for at komme på postkort. En friskolelærer i det sydlige Odsherred bekostede således postkort af sig selv.

Historiske begivenheder - hentet fra malerier i samlinger.

Op igennem tyverne var der det hele.

Nu kunne danskerne også komme ud og se den store verden. Det strømmede hjem med kort fra hele verden. Verdens underfuldheder lige ind i stuen. Stadig mere farvestrålende.

Postvæsenet slæbte postkort til alle hjem.

Størstedelen af kortene fra denne guldalder er bevaret. For man gemte. Kortene stod fremme i hjemmene i lang tid, inden de blev lagt i skuffer.

Nogle begyndte at samle. Det kunne jo blive til en spændende billedbog fra hele verden. I bladene var der prospektkortalbum fra flere forlag.

Disse albums blev gemt. Men er siden dukket op igen. Lokalhistoriske arkiver har samlet mængder af kort. Det samme har private samlere. Der er butikker, der lever af bare at sælge kort - 1982 priser fra 2 til 25 kroner. Det er nu ikke så meget kortet, som frimærket, der sætter værdien.

Og stadigvæk ligger der tonsvis af kort tilbage i danske hjem. For en dag at glæde en samler, eller en, der ønsker at se, hvordan det var engang. Om kortene så giver det sande billede, må stå hen.

De fleste af kortene i denne bog slutter omkring 1930. Da var postkortets guldalder ved at rinde ud.

År efter har antallet af sendte kort været på retur.

Der sendes stadig hilsner hjem fra ferien i udlandet. Og kort med danske motiver - går til udlandet.

Julehilsenerne er også bevaret endnu, men kortet er ved at være fortrængt af dobbeltkortene i kuvert. I halvtredserne dukkede for alvor farvekort op herhjemme. Men de første var ringe i gengivelse.

Der er siden blevet gjort mange forsøg. Tre dimensionale postkort. Postkort, der kunne lægges på grammofonen. Postkort med duft af de blomster, der var gengivet på dem. Gigantpostkort, postkort med mærkelige former.

Flere forsøg vil blive gjort endnu.

Mange år frem vil vi endnu have det lille stykke pap. Men vor tid vil for vore efterkommere være langt fattigere, hvis de vil se den tid, vi virkede i. Vi kan glæde os over en rigdom og entusiasme, der aldrig kommer igen, når vi kigger på bedste- og oldeforældres kort.

Postkortet kom frem på en tid, hvor man hungrede efter billeder.

Overalt dukkede illustrerede ugeblade op. Først med træsnit, siden kom fotografiet til. Sammen med kortene voksede disse to - man kan godt bruge ordet medier - op sammen.

Billeder, billeder, billeder.

Billeder fra hele landet, fra dagligdagen, fra de højere kredses selskabsliv.

Dagbladene havde billederne, kort efter tingene var sket.

Så kom der en firekantet trækasse, der bragte levende billeder ind i stuen.

Folk ville stadigvæk have billeder.

Og et lille billede på et stykke pap vil aldrig kunne stå sig i den konkurrence.

DE HESTETRUKNE BREVKORT

Post fik den menige vestsjællænder ikke meget af for 100 år siden.

Man kendte ikke til checks, regninger, kontoudskrifter, indbetalingskort og den mængde af reklametryksager, der i dag tilgår hver husstand.

Der kom dagblade overalt i de dengang to amter. Men ikke hver dag.

En stor del af avisbesørgelsen sørgede menigmand selv for.

Det var almindeligt ude på landet, at man var op til fire familier om en avis og at man så byttede efter et bestemt mønster.

Ugebladene fra København, såsom Illustreret Tidende, Familie Journalen, Nordstjernen og Ude og Hjemme kom kun til de få.

Kristeligt opbyggelige blade var udbredt mere i nogle egne, end i andre.

Fælles for det, man modtog af blade, var, at de blev gemt.

Kvartalsvis blev de syet sammen og ved sammenkomster mellem de familier, der havde »sammenhold« blev de så fordelt.

Brevene var få - og postkortene endnu ikke dukket op i større omfang.

De, der kom havde sjældent meddelelser af privat karakter.

Postkortet - eller som det først hed - Brevkortet - har en fødselsdag. Den 1. april 1871.

Men i begyndelsen slog det ikke an. Det skyldes to ting. Det lille stykke karton kostede nemlig det samme som et brev.

På forsiden måtte kun stå adressen. På bagsiden kunne der så gives korte meddelelser. Men i de første år var de næsten udelukkende af forretningsmæssig karakter.

Man var vel blufærdig. Alle og enhver kunne jo læse det. Kortet gik gennem mange hænder, var dengang, som nu, ofte flere dage undervejs.

Hvorfor så ikke hellere bruge det lukkede brev. Det er først i 1888, den 1. oktober, der for alvor sker noget.

Post og Telegrafvæsenet nedsætter portoen for kortene. Det bliver en billigere måde at sende en privat hilsen på.

Postkortets succes er begyndt. Nu går det fremad. Det kommer på mode at sende hilsner til

hinanden ved højtidsdage. Julemærkets indførelse i 1904 sætter yderligere gang i kortskriveriet.

Nu kommer den store bølge. I tyverne og trediverne er familien Danmark på kort med hinanden.

Opfindsomheden kender ingen grænser. Men lad os skruetiden tilbage igen.

Det var den endnu nye jernbane og postdiligencerne, som sørgede for forbindelsen mellem de forskellige byer i landsdelen.

Korsørbanen blev åbnet i 1856 og fra Slagelse blev der etableret diligenceforbindelser til de omliggende byer.

Da banen til Kalundborg åbnede i 1875 etableredes en diligencerute på strækningen Slagelse over Ruds Vedby og videre mellem Jyderup og Nykøbing Sj.

Svinninge var en af de første landsbyer, der fik oprettet et egentlig brevsamlingssted. Det skete så tidligt som i 1862. Anledningen var antagelig den, at byen på det tidspunkt var et knudepunkt for diligenceruterne Holbæk - Kalundborg og Nykøbing.

Snart var det overalt jernbanen, der tog sig af postbefordringen.

De gule diligencevogne forsvandt nu i hurtigt tempo fra de vestsjællandske veje. En efter en. Ruten Jyderup - Nykøbing var den sidste, der kørte på øerne. Kun på Vejleegnen var der en, der holdt ud et par år endnu.

Den 31. marts 1909 forlod diligencen for sidste gang postkontoret i Nykøbing.

En æra var forbi.

På flere af amtets museer opbevarer man i dag posthornene fra de sidste diligencer.

Fra en tid, hvor postkortene blev bragt ind i byerne til hornets toner.

»Når posthornets toner klang gennem gaden, det meldte, at posten var kommen til staden« som det hedder i en vise fra den tid.

Hver stationsby havde nu sit brevsamlingssted. Herfra udgik posten - til fods.

Postvæsenet udvidedes kraftigt. Alle købstæder havde nu eget postkontor.

Postmestene, ja det blev ofte gamle veltjente officerer, der blev beskikket til denne stilling.

Der var disciplin, kæft, trit og retning. Mange

Asnæs Postpersonale.

FOTOGRAF BAY, ASNÆS. ENERET 5004.

Postpersonalet i Asnæs fotograferet med hest og vogn - samt en stor hund. Hvad den gjorde i tjenesten melder historien intet om. Kort fra ca. 1900.

Dansk ridende Post lyder teksten på dette kort, der blev udsendt i forbindelse med Landbrugsudstillingen på Bellahøj i 1938.

Odsherredtoget kommer. Postvæsenets personale står klar på perronen og en tom vogn venter på postsækkene. Kort fra ca. 1910.

Selvom der ikke var noget, der hed omkareringen og postterminalen i 1916, så kunne et postkort godt nå viden- om. Her er et eksempel. Men selvom kortet var en tur at vende på Fyn, så var det alligevel fremme dagen efter. Forstå det, hvem der kan. Kort fra 1916.

R. Christiansen: Diligencen fører ud gennem Vesterport

Diligencen kører ud gennem Vesterport i København. Vogne som denne kørte via Sorø og Slagelse til Korsør. Kori fra 1938.

historier om disse militære postmestre kunne fortælles.

Postmester, major W. Diogenes, der havde deltaget i krigen 1848, gik altid i stram uniform. På søn- og helligdage bar han tillige krigsmedalje og ridderkors.

Postmestrene fortsatte ofte til langt op i årene og kørte deres postkontorer på deres egen facon.

Om den 70 årige postmester Mads Weiss i Jyderup fortælles således, at han ved nytårstid hav-

de modtaget en bemærkning om en bestemt ting, som han, trods gentagne henstillinger blev ved at udføre på den gamle måde.

Han rettede nu det påtalte og sluttede så sin skrivelse til generaldirektoratet med: »Og så ønsker jeg d'herre et glædeligt nytår«.

Den kom omgående besked tilbage fra direktoratet om, at den slags bemærkninger ikke hørte hjemme i tjenstlige skrivelser.

Hvorefter postmester Weiss sendte følgende svar: »De gode ønsker tages tilbage«.

DET KUNNE JO IKKE UNDGÅS . . .

Lad os prøve engang at kigge på, hvad der stod på en række postkort fra forskellige vestsjællandske lokaliteter.

»Vi håber at se jer herhjemme på lørdag til moders fødselsdag...«

»En kærlig hilsen sendes til jer alle. Jeg fik et kort fra Jens forleden. Han er faldet godt til i Jylland og håber nu snart at kunne få sit eget lille sted...«

»Kære forældre. Lige denne hilsen for at fortælle jer, at nu er brylluppet berammet til den 24. april. Festen holdes hos Maries forældre. Vi håber selvfølgelig også at se jer og min kære søster, hvis hun kan få fri på denne dag...«

»Jeg ved godt, at jeg havde lovet at betale et afdrag til den 1.ste, men det har knebet med at få noget arbejde og jeg vil derfor anmode om, at måtte få en udsættelse til den næst 1.ste, så skal jeg nok bringe det ud af verden...«

Bare nogle enkelte af titusinder af meddelelser fra afsender til modtager.

Men der var jo en mere, som ofte fik dem.

Landposten, der travede ud ad de støvede veje. I dette århundrede gik han hen og blev en daglig gæst i næsten alle hjem.

Startede tidligt om morgenen fra brevsamlingssted eller postkontor.

Kunne ofte først holde fyraften sidst på dagen.

Nytår har altid været det tidspunkt, hvor der var behov for penge. Og så kunne man altså få sendt en 5 krone seddel med posten på denne måde. Kort fra 1913.

En flot uniform havde han. Men det at være postbud, var ikke så godt lønnet endda. Derfor drev datidens postbude ofte et lille sted med lidt jord.

Og konen hjalp til. Ikke bare med bedriften derhjemme, men passerede postbudet undervejs sit hjem, var det naturligt, at hustruen tog sin del af ruten.

Det var mange mil i al slags vejr.

Cyklende postbude var endnu ikke almindelige på landet.

Alligevel var det forbavsende, hvad disse mennesker kunne overkomme. Ofte var de aktive i diverse foreninger. Man kunne jo ikke få bedre agitatorer for en sag.

De besøgte jo næsten hvert hjem på en egn.

Der kendes adskillige eksempler på, at de også fungerede som spillemænd. Til baller eller til store fester på gårdene.

Kan man formene dem i, at de på deres lange ture kiggede i tasken for at se, hvem der var den næste, der skulle have post.

Ved siden af adressen på postkortet stod jo beskeden. Det kunne være en af dem, der er nævnt indledningsvis i dette kapitel.

Postbudet kendte sin egn. Tog del i dens glæder og sorger.

Ikke at rokke eller sætte pletter på disse stoute mænds ære.

Men de vidste mere end, der stod i de aviser, der blev bragt ud.

Er det sært, hvis man kigger i protokollerne fra

Lad os se engang. Er der nogen nytårshilsen. Eller måske en regning. Kortet her er sendt i 1930, men er betydeligt ældre.

Julen varer længe, koster mange penge. Dette kort fra 1915 har en umiskendelig lighed med en pengeseddel.

de gamle aviser i amtet, at man da ofte støder på postbude.

Det var dem, der agiterede, når et nyt dagblad skulle startes eller der skulle skaffes nye abonnementer.

De gjorde en kæmpeindsats for »Deres« avis.

I høj grad var de også datidens lokaljournalister, der sørgede for at stort og småt tilflød aviserne små lokalrubrikker.

Man konstaterer det igen og igen, hvis man blader i gamle årgange af aviserne. Ved fødselsdagsomtaler eller i nekrologer omtales, at den pågældende gennem mange år har været avisen en god meddeler fra sin egn.

Det var altså ikke sådan, at hans »kunder« ikke vidste det.

Men om man også tænker, at meddeleren fik megen af sin viden fra postkortene, skal lades usagt.

Postmængde og tidspres umuliggør sådanne forhold i dag.

At være postbud, var et eftertragtet job. Men det var også hårdt.

I al slags vejr, sommer og vinter.

Begreb som, at posten ikke kunne komme ud på grund af sne kendte man næppe.

Der skulle et jernhelbred til.

Gigten gjorde ofte de gamle postbuds sidste år til lidelser.

Men postbudene kom også på postkort. Enten opstillet foran posthuset i deres flotte uniformer eller som direkte motiver. Der så de altid glade og tilfredse ud.

Postkortenes verden var en ting. Virkeligheden en ganske anden.

HILSNERNERNE FRA MULIGHEDERNES LAND

Et godt stykke op i dette århundrede findes en lang række eksempler på, at der kom postkorthilsner fra de, der allerede i 70'erne og 80'erne var emigreret til mulighedernes land, Amerika.

En udvandring, der måske især var karakteristisk for Sydsjælland fortsatte i tiden op til den første verdenskrig.

Det var kort, der vakte opmærksomhed. Blev vist til venner og bekendte.

Jo, det gik dem godt derude i det fremmede. -

Efter kortene at dømme. -

Det måtte være et fantastisk land.

Her fik man postkort, der viste, at man kunne nedlægge harer så store som mennesker.

Jagtudbyttet, der måtte transporteres hjem på vogn.

Man kunne også få sit hus forevigt på et ægte fotografisk postkort.

For slet ikke at tale om skyskraberne i Amerikas store byer.

De var imponerende.

Her vakte et hus, der stadig havde over 5-6 etager, beundring, dem var der få af i de vestsjællandske byer.

Nok havde de fleste en ide om, at der måtte være lavet »sjov« med disse imponerende harer, man fik afbilledet.

Amerikanske fotografers trickmuligheder var fremmed for enhver herhjemme.

Ikke så sært, at man fik de mærkeligste fornemmelser om Amerika. Teksten på kortet lyder: »Ja, dette er hare at vi har over her in Amerika«. Sproget blev hurtig glemt. Kort fra 1907.

Dette kort blev sendt fra Nebraska til Kirke Eskildstrup og fortæller om mulighederne for en god høst. Kort fra 1911.

Trods alt. Det var nok mulighedernes land. Nogle gik det godt. Men det var vel i virkeligheden de færreste. Også, af dem, der lod høre fra sig igen.

De første var draget ud på grund af de hyppige landbrugskriser. For at grave guld. For at få nogle få hektar jord, som de aldrig ville få mulighed for at erhverve sig herhjemme.

Da den første verdenskrig var til ende - og der for en tid var fred i verden, blev U.S.A. stedet, hvortil de bedst-bemidlede drog på lange ferier. For at besøge slægtninge, det var gået godt.

Mange af disse omfattende sørejser tog deres begyndelse i Hamburg, hvorfra flydende »luk-sushoteller« fra rederiet Norddeutscher

Lloyd's skibe i pendulfart krydsede atlanten.

Noget, af det første, man gjorde efter at være kommet ombord, var at sende farvestrålende postkort hjem - et af rederiets skibe var motivet.

»Alt vel her. Vi er nu på vej mod den store oplevelse«, lyder teksten på et af kortene til en modtager i Korsør.

Nok var komforten anderledes her end på de første udvandrerskibe.

Men der var stadig tre klasser og der var sandelig afstand mellem høj og lav.

Det kunne man jo ikke se af de farvestrålende kort.

Et eventyr var det.

BAGSIDEN AF MEDALJEN

I de senere år er det atter kommet på mode at samle gamle postkort.

Vi sværmer for alt det gamle. Rejser via kortene tilbage til vore bedsteforældres tid.

Hvor der ikke fandtes asfalterede veje. Hvor der var stråetækt idyl. Levende hegn, kreaturer på markerne, hestevogne på vejene.

Solen skinnede og alle personer på billederne fra dengang ser så afslappede ud.

Kendte ikke til jag.

Får vi det sande billede af fortiden gennem postkortene. Svaret er et stort NEJ.

Vi får et indtryk af bygninger og landskaber, der ikke findes mere.

Men det er meget lidt, vi kommer til at kende medaljens bagside.

Hovedparten af postkortene i denne bog er fra en tid med hårdt slid og daglige afsavn.

Tag ikke fejl af, at folk ofte er så pæne i tøjet. Det er kun hentet frem til ære for fotografen.

Se engang på billedet af tjenestepigen, der er i fuld gang med at slå kakerlakker, lus og lopper ihjel inden hun har en chance for at få nattero.

Tegneren har overdrevet. Javel. Men der findes meget lidt, der i billeder fortæller om tyendes kår.

Vær blot helt sikker. Den kamp, der udspilles på dette kort har fundet sted utallige steder.

Et tørvehold fra Åmosen stillet op til fotografering. Her var meget arbejde at få i sæsonen. Men det var hårdt for såvel mennesker som dyr. Hele familien måtte ofte være med. Kort fra 1918.

Hele medarbejderstaben på en større gård på Midsjælland stillet op til ære for fotografen. Se på deres alder. Se på deres klædning. Det var hårdt tjente penge. Kort fra 1920.

Kortet var farvelagt, så man kunne se blodet springe fra de maste dyr. Kort fra 1908.

Skorstensfejerens arbejde har altid været sort. Her er han på postkort fra Haslev 1915.

Det er blot ikke lige den slags kort, man hyppigst støder på.

Kortet er sendt i anledning af en fødselsdag. Kan nok synes lidt malplaceret. Kortskriveren undskylder da også nederst på forsiden: »Jeg har ikke denne gang noget bedre kort«.

Se på kortet fra den gamle gård på Rådhusvej i Holbæk.

Umiddelbart idyl.

Men begynd så at gå i detaljer:

Se de åbne rendesten, der har forbindelse næsten direkte til brøndene.

Hver dør går ind til en lille mørk lejlighed, måske bare bestående af en stue og et køkken. Der boede mange - børnerige - familier her.

Lys og luft er der ikke kommet meget ind af. Det forklarer måske, hvorfor potteplanter er sat ud.

I udhuset til højre i billedet var lokummerne og måske en gris eller to, der blev tøjret op.

Mus og rotter. En forfærdelig stank. Bygningerne var efterhånden uegnet som menneskebolig og blev revet ned.

Man kan begræde, at et sådant bygningsværk er forsvundet.

Men det må være med tørre tårer. For det var rammen om den dybeste menneskelige fornærelse.

Manden bag sin plov med udsigt over Sejerøbugten må have nydt dette skønne syn, skulle man tro.

Han havde næppe tid til det.

Han var ejer af nogle tønder land af den sande Tengslemark Lyng, hvor udbyttet sjældent stod mål med anstrengelserne.

Dette kort er sendt som en turisthilsen fra Holbæk. Idyllisk så det også ud. Kort fra 1912.

Det var iøvrigt her det løbske missil ramte i 1982. Uden år.

Set fra samme sted i dag er der sandstrand og grøn bevoksning så langt øjet rækker.

Sommerhus ved sommerhus er i de sidste 50 år skudt op her.

I århundrede sled generation efter generation for at få noget ud af den magre jord.

At der var tossede københavnere, der på et tidspunkt købte parceller og opførte små træhytter der, ja det talte man meget om i de år.

Jorden blev solgt stykke for stykke for en slik. For den var ikke meget værd. Vore olde- og bedsteforældre kendte ikke noget til begrebet kreative områder.

Fra usle små husmandssteder søgte de at hente hjem så børnene kunne blive mætte.

De generationer, der sled sig krumbøjede på disse jorder ville ikke tro deres egne øjne, hvis de genså området i dag.

Havde man råd, kunne man gå til fotografen og blive postkortmodel, som denne unge dame fra Sorøegnen. Kort fra 1922.

POSTKORTET SOM REKLAME

Postkortet var ikke mange årtier gammelt før man for alvor fik øjnene op for dets reklamевærdi.

Og det var fra begyndelsen af dette århundrede snart det bedst anvendte reklamemiddel, der blev besørget gennem postvæsenet.

Der var først den indirekte reklame, som der findes adskillige eksempler på i Vestsjælland.

En butiksfacade blev fotograferet. Teksten fortalte hvilken. Ja, ejeren undså sig ikke for at optræde i en oval i det ene hjørne. Telefonnummeret blev også påført, hvis man havde et sådant.

Det var ikke, som man måske skulle tro, den pågældende forretning alene, der solgte disse kort. Nej, de kunne fås flere steder i byen.

Postkort var nemlig en hurtig omsættelig vare.

Ved årsskiftet var det ikke ualmindeligt, at større forretninger i købstæderne udsendte kort til samtlige husstande i et bestemt geografisk område, hvor man takkede for året der var gået - og måske lige benyttede lejligheden til også at fortælle, at man fortsat havde det største og righoldigste udvalg i dette og hint.

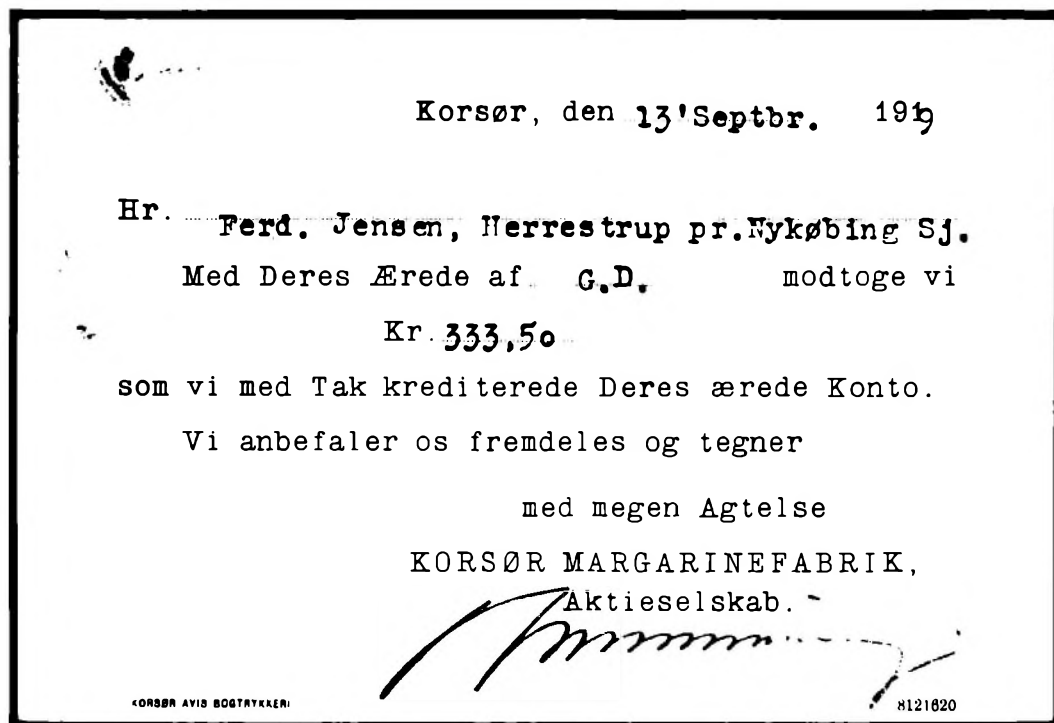
Sådanne hilsner var selvfølgelig ekspederet i det lokale bogtrykkeri.

For at man heller ikke skulle glemme personen, C. Friis Hansen, blev han indkopieret på kortet, der stammer fra Nykøbing. Kort fra 1907.

Fornemt kort fra Korsør Margarinefabrik i flere farver. Kort fra 1919.

Man brugte reklamepostkortene til mange ting. Også til kvitteringer. Kort fra 1919.

Margarinefabrikken i Slagelse, der tog sig mere beskedent ud på et postkort. Uden år.

Et meget tidligt reklamekort for et skurepulver, der var populært i forrige århundrede. Uden år.

Endelig kunne man også forene reklamekortene med det mere praktiske.

Det vises der her et eksempel på fra Korsør Margarinefabrik, hvor et reklamekort, samtidig er en kvittering til en købmand i Herrestrup, der har betalt for en del af firmaets produkter, der er modtaget.

At anvende luftfotografering til brug for postkort, var man endnu ikke rigtig kommet i tanke om.

Man anvendte istedet en dygtig tegner, der formåede at se det hele i fugleperspektiv.

Det havde også en fordel frem for det ægte fotografi: Tegneren kunne nemlig - ved at trække stregerne - få enhver virksomhed til at tage sig betydeligt større ud end den var.

Billedet af Korsør Margarinefabrik er et glimrende eksempel herpå.

Det er firmaet L. Levison Jun. i København, der lavede denne streg for margarinefabrikken. Man havde dygtige tegnere, der netop havde specialiseret sig i denne slags kort.

Korsør Margarinefabrik har ganske givet anvendt kortets bagside til andre meddelelser end blot som kvitteringer.

Det antydes af, at det er Korsør Avis, der har påtrykt beskeden der. Muligvis har man haft

andre kort, der erindrede om manglende betaling, eller fortalte, hvornår firmaets repræsentant kunne ventes at ville besøge den pågældende forretning.

Kortet er, som det fremgår af stemplerne sendt i 1919, men har på det tidspunkt nok været en halv snes år gammelt.

De blev købt i store oplag.

Man kan ikke lade være at drage en parallel til et andet kort fra omkring samme tid, nemlig fra Slagelse Margarinefabrik.

Her er det et almindeligt foto, der er lagt til grund.

Man kan selvfølgelig lade sig imponere af bygningen i forgrunden, eller den høje skorsten.

Men lad os være helt ærlige. I forhold til konkurrenten i Korsør syner den jo ikke af meget.

Kortet af margarinefabrikken har sikkert været solgt adskillige steder i Slagelse. Som billeder af så mange andre virksomheder blev det.

Imidlertid har Slagelsefabrikken dog også anvendt dette kort som reklame. Idet der på bagsiden er påført med håndstempel: Slagelse Vegetabil Margarine.

Det var jo rart lige at blive mindet om, hvad man skulle spørge efter næste gang, man stod foran et margarineindkøb.

Også en form for et reklamekort. Snedker Andersen foran sin forretning. Kort fra omkr. 1925.

SÅ ARTIGE VAR DE HELLER IKKE

Når vi gennemgår tidligere generationers postkortsamlinger, hvadenten de befinder sig i lokalhistoriske arkiver eller hos private samlere, så kunne man let få det indtryk, at de levede et sobert liv.

Det gjorde de også.

Men. Der var nogle postkort, der ikke lå frem-

me og som i dag mangler i de fleste samlinger.

De havde betegnelsen »franske postkort« - og nogle af dem kom da også derfra. Men det var nu langt fra alle.

Der var en ganske pæn industri herhjemme også af de uartige postkort, der nok især havde mandskønnets interesse.

Det var dog ikke altid kvinderne var på postkortet. Somme tider også bag dem, som denne kvindelige postkort-fotograf fra Gislinge.

*De små damer vidste skam godt,
hvad det drejede sig om.
Kortet er fra 1909.*

Efterhånden blev den fotografiske teknik i den første snes år af dette århundrede så udviklet, at amatørerne også kunne være med.

Der kunne - og kan - købes fotopapir, der på den ene side havde påtrykt plads til navn og adresse på modtager, samt ramme til frimærke.

Og så var det ellers om at gå i gang som sin egen postkortfabrikant.

Mange faldt for fristelsen.

Politiet slog hårdt til. Konfiskerede såvel billeder som negativer, når det var muligt.

Så der var mere end een grund til at gemme dem dybest i den inderste lomme.

De postkort handles i dag af samlere for svimlende summer.

Nu fandtes der også en række mere vovede kort, der blev handlet frit - og som nok har afstedkommet megen fnis og rødmen hos modtagerne, hvis de virkelig forstod symbolikken.

Opfindsomheden var ganske stor. Og kortene har sikkert gjort lykke. En stor del af dem blev fremstillet herhjemme. Andre kom fra Tyskland.

Fælles for dem er, at de findes i ganske utrolige mængder i de samlinger, der har været lejlighed til at gennemse i forbindelse med forarbejdet til denne bog.

Man antydede og antydede og benyttede enhver lejlighed til at løfte kjolen lidt mere end tilstedeligt var. Eller lod den falde ned over den ene skulder.

Og hvad man ikke kunne antyde med voksne, lod man så antyde med børn.

Små piger blev klædt ud som rigtige damer og opførte sig som sådan midt i al deres barnlige uskyld.

Dobbeltmoral er sandelig ikke noget nyt begreb. Se blot på disse billeder sendt til modtagere i Vestsjælland.

DE FØRSTE LUFTFOTO FRA KIRKETÅRNET

Ved jorden at blive, det tjener os bedst.
Det var de første postkortfotografers motto.
Og motiverne blev derefter.

Med tog og cykler drog disse fotografer rundt i landsdelene.

Stillede deres store apparater op midt på vejen og gik så ellers i gang med glasplader og bælge. De færreste postkort er øjebliksbilleder - og var der en fotograf på egnen rygtedes det hurtigt.

Piger og drenge fik deres stiveste søndagspuds på og i dørene stod velklædte madammer i stive forklæder. Håndværkeren tog sin jakke på. Kaldte svende og læredrenge ud.

Så var alle klar.

Fotografen instruerede:

- Der er intet så kedeligt som en gade uden

mennesker. Men se nu for himlens skyld naturlige ud og I må ikke røre jer før jeg siger til.

Det var en spændende verden, der her åbenbarede sig. Alle stod stive og unaturlige. Kun de mindste havde ikke tålmodighed nok.

Derfor er de ofte uskarpe på mange postkort, eller de holder hånden for øjnene.

Fotografen skulle nemlig have solen i ryggen og derfor fik alle de portrætterede solen lige i øjnene.

Det at lave postkort blev efterhånden en særdeles indbringende fortjeneste. Der blev stadig flere om biddet.

Noget nyt måtte der til.

Pludselig kom det på mode at stige til vejrs.

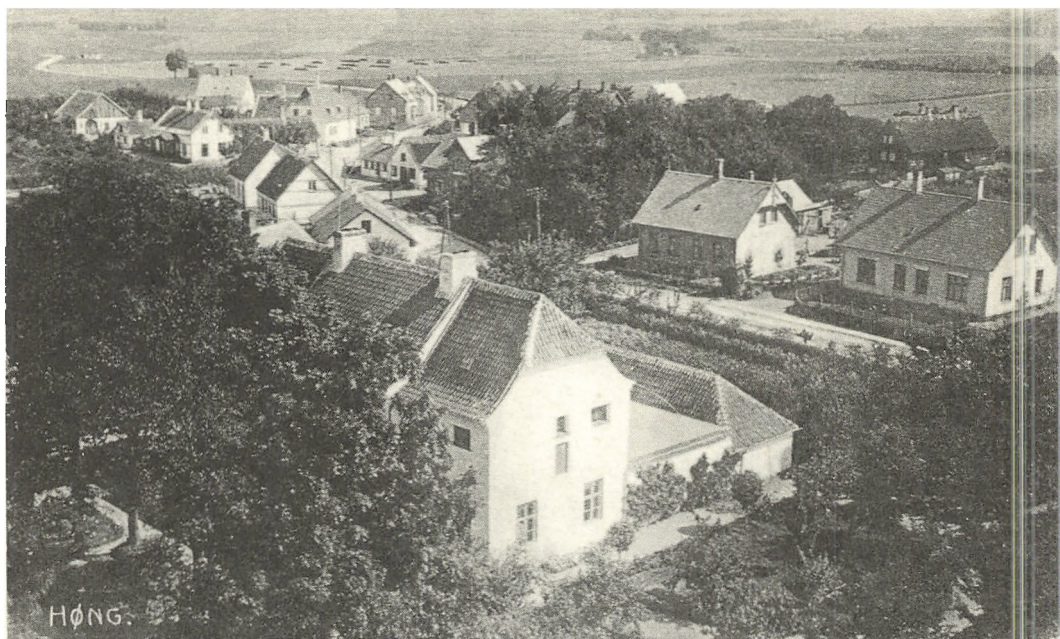
Udsigt over Særløse og de gamle huse ca. 1920.

Fugleperspektiv over Asnæs i Odsherred. Kroen til venstre og stationen er de dominerende bygninger. Kort fra 1907.

Svinnige og Nr. Asminderup i Odsherred set fra en høj bakketop ca. 1905.

Luftbilledet af Høng er taget ved høstide. Kort fra 1908.

Fra Vesterbro i Nykøbing S. var der udsigt ind over byen. Kort fra ca. 1900.

Holbæk set fra Kirkeetaarnet

Der er ryddet godt op i Holbæks bymidte siden dette billede blev taget fra kirken. Bemærk sejlskibene i havnen. Kort fra 1907.

Egentlige luftfoto var endnu sjældne. De stødte på for mange vanskeligheder.

Så var der jo kirketårnene. De ragede altid godt op i landskabet. Og havde en by ikke en kirke, så havde den næsten med sikkerhed en mølle.

Her blev de første »luftbilleder« gjort.

De gav dimension.

Tag blot to af billederne i forbindelse med dette kapitel. Høng og Asnæs. Begge er siden blevet

uddannelsesbyer. Og i forbindelse hermed blot den sidste halve snes år skudt ud til alle verdenshjørner.

En del af bygningerne ligger der stadig. Men dengang - og omkring århundredskiftet - hvor billederne blev taget, var det en lille klynge huse, der alle havde god plads.

Udenom marker og atter marker så langt øjet rakte.

MIN BARNDOMS POMPEJI

Blandt Slagelse Latinskoles elever var i årene fra 1822 til 1826 en elev, der siden skulle være verdenskendt. Hans navn var H. C. Andersen. En række indtryk fra årene i Slagelse er bevaret i hans »Mit livs eventyr«.

I en gammel forretning, Skovsøgade 5, var Slagelses ældste slikforretning.

Her kom selvfølgelig drengene fra Latinskolen.

Reklame er reklame.

I mange år stod der i den senere forretning:

. »Her handlede H. C. Andersen, da han gik i skole i Slagelse«.

Men det var nu ikke alene slikkets sødme, unge H. C. Andersen beskæftigede sig med i sin Slagelsetid.

Lidt uden for byen lå nogle vældige ruiner af den tidligere klosterkirke Antvorskov.

Her legede han sammen med sine jævnaldrende.

De vældige ruiner gjorde et enormt indtryk på ham. Senere kaldte han ruinerne i »Mit Livs eventyr« for »mit barndoms Pompeji«.

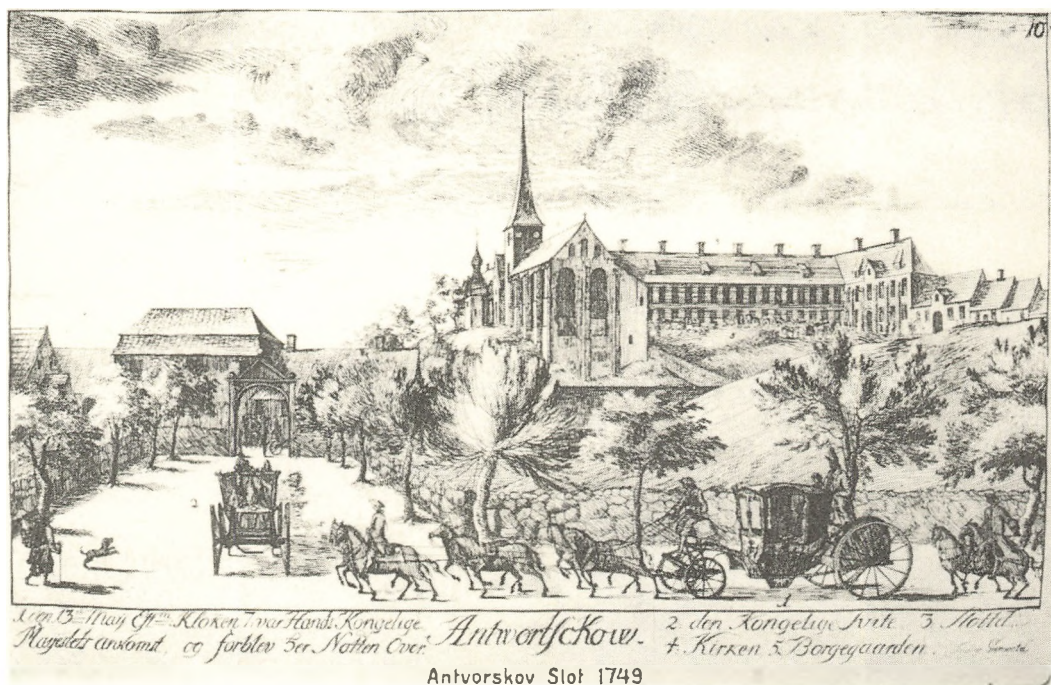
Klosterkirken var nedrevet et halvt århundrede før Andersen legede der.

Men en del murværk stod tilbage.

Med støtte af stedets tidligere ejere blev der i slutningen af forrige århundrede frem til 1925 foretaget udgravninger af Nationalmuseet på stedet. Ruinerne blev, endnu inden udgravningerne var sluttet, forevigtet på et postkort, der også giver et indtryk af omegnen.

H. C. Andersens afrejse fra Odense i 1919. Uden år.

Der findes gamle tegninger af Antvorskov. Et af dem blev udgivet af Rud. Madsens boghandel i Slagelse. Uden år.

Antvorskov klostets ruiner og de nærliggende huse kom på postkort omkring 1910.

KØBSTÆDERNES GRÆNSESTATIONER

Ville man sende en korthilsen fra Slagelse med den gamle accisebod som motiv, var der tre muligheder: En sommerudgave, en vinterudgave og så en, der bare viste huset lige på.

Fotografen var en og samme.

Måske er det en tilfældighed, at han om sommeren valgte motivet med den gamle bygning i Bjergbygade - og så er par måneder senere vendte tilbage og fik nøjagtig det samme motiv i søgeren. Nu var blot det hele pudret i sne.

Kunderne havde mulighed for at vælge mellem årstider. Acciseboden i Bjergbygade er 200 år. Bygget omkring 1783.

En lille bindingsværksbygning med knægtbåret tagudhæng.

Acciseboderne var købstædernes grænsestationer. De lå ved bygrænsen.

I Slagelse var der endvidere en bod i Smedegade, men den er for mange år siden revet ned og flyttet ud i anlægget.

Nøjagtig samme skæbne overgik acciseboden i Holbæk, der i dag er flyttet til Strandparken.

Acciseboderne var meget vigtige for købstædernes indtægter.

Bønder og handelsmænd kom til byen for at falbyde deres varer.

Men ved acciseboden måtte de alle gøre holdt. Som ved nogen toldstation måtte konsumstationsforpagteren eller hans betjent, mange steder kaldet for »Posekiggeren« finde ud af, hvor stor en afgift, der skulle svares af de varer, der skulle føres ind i byen.

F.eks. havde man en afgift, der hed »Portbrænde«. Byerne fik jo det meste af sit ildebrændsel fra de omkringliggende bondegårde.

Hver gang en vogn rullede igennem ved acciseboden måtte der svares en afgift i naturalier.

Almindeligt var det, at man skulle af med 3-4 tørv eller et stykke brænde af hvert læs.

Disse »afgifter« blev samlet i store bunker bag acciseboden.

Og når så læsset var fyldt blev det kørt til f.eks. rådstuen, vagthuset eller andre offentlige kontorer i byen.

Det sparede således byernes skatteydere for udgifter til det offentliges varme.

En ide, der kunne overføres til i dag?

De gamle bygninger, der omgiver Slagelse Accisebod, er forlængst borte.

Da billedet til postkortet blev taget er acciseboden øjensynligt brugt til privatbeboelse. Bemærk vasketøjet, der hænger i haven.

En sommerdag gik en postkortfotograf ned gennem Bjergbygade i Slagelse og fandt dette motiv. Uden år.

Og en dag, efter snefald vendte han tilbage til det samme motiv. Uden år.

ET AF DE ÆLDSTE HOSPITALER

De første hospitaler, hvis man kan tale om sådanne, opstod i forbindelse med klostrene i de vestsjællandske købstæder.

De udviklede sig senere, men levede stadig på de velståendes nåde og barmhjertighed.

Bygningsmæssigt er Slagelse Hospital i Bredegade med den i 1864-65 opførte hospitalskirke. Den har ikke i mange år været brugt til formålet.

Hospitalskirken - eller Helligåndskirken - som det officielle navn er, bryder afgørende med det oprindelige bygningsværk.

I postkortenes blomstringstid var bygningen selvfølgelig et yndet motiv.

Slagelses første egentlige sygehus blev opført omkring 1855 som privat, men overgik endnu inden århundredskiftet til kommunen og i 1920 gik man i gang med et nyt sygehusbyggeri. Siden er det vokset betydeligt i omfang.

Slagelse var også garnisonsby og skulle selvfølgelig have et garnissionssygehus. Det hører nu også ind under Centralsygehuset.

Begyndelsen af århundredet var en tid, hvor det at blive indlagt på sygehus, ikke var dagligdags. Det var huslægerne, der klarede det i hjemmene og kun i tilfælde, hvor man måtte give op, blev man indskrevet.

Døden på hospitalet - eller hjemme, var endnu ikke noget, man debatterede. Man døde i sine vante omgivelser.

Rundt omkring i Holbæk og Sorø amter opstod der med tiden flere specialhospitaler, gigtsanatoriet og kysthospitalet på Refsnæs.

I Jyderup var der »Rekonvalscenthjemmet ved Skarridsø«, ved Nykøbing »Dr. Schads stiftelse« - senere »Klintsøgård«.

Hvad var mere nærliggende, hvis man nu var indlagt et af disse steder, end at sende et kort hjem til familien for at fortælle, at man havde det godt?

Bag på et af de her viste kort, står der følgende: »Kære broder og svigerinde«.

Jeg takker mange gange for brevet, som jeg har modtaget. Allerførst vil jeg ønske Marie tillykke på fødselsdagen. I kan tro, at jeg var så glad den dag, at det var min fødselsdag. Jeg fik så meget. Af patienterne fik jeg to blomstervaser med røde og hvide nelliker i til 15 øre stykket.

Så det var ikke så lidt og fra tante fik jeg en kurv med forskellige sager i, som smagte mig godt. Og så fik jeg så mange breve. Også mange kort, så jeg var så glad, så jeg glemte helt, jeg var syg. Men det er jo også bedre med mig nu, men jeg tænker nok, jeg rejser hjem til jul, for jeg var til undersøgelse i søndags og da spurgte jeg efter, hvordan det gik. Da sagde han, at det var forresten ligesom, da jeg kom herud. Og når det ikke bliver bedre, så er det ikke noget ved at være her.

Nu en kærlig hilsen fra Kirstine Hansen«

Kortet er dateret den 3. december 1913.

Af et senere kort til et familiemedlem oplyses det også, at hun nåede at komme hjem inden jul.

Men jul kom hun ikke til at fejre. Da var hun død.

Patienterne på Sanatoriet i Holbæk kom ud i solen så snart lejlighed gaves. 1913.

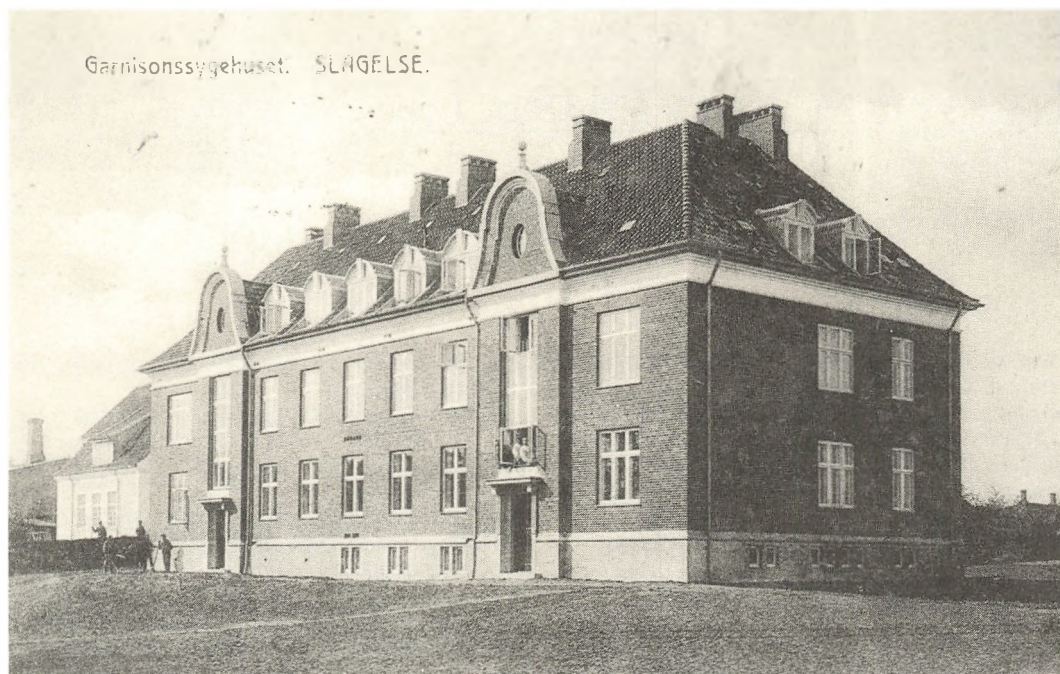
Hospitalskirken i Bredegade, Slagelse. Uden år.

Indgangen til kysthospitalet ved Kalundborg. Der var masser af frisk havluft. 1900.

Skovvejen ved Sygehuset i Slagelse, som den tog sig ud på postkort 1912.

Garrisonssygehuset på postkort fra 1915.

Sådan tog rekonvalescenthjemmet ved Skarriø sig ud - med kurvemøbler. Uden år.

DE UNGE LÆRERE KOM PÅ POSTKORT

Højskolelivet blomstrede i Vestsjælland. Skole efter skole dukkede op. Der var Antvorskov højskole ved Slagelse, der var Højskolen i Sorø - og den nok kendeste af dem alle Vallekilde Folkehøjskole, oprettet af Ernst Trier så tidligt som i 1865 og ledet af navne som Povl Hansen og Uffe Grosen.

Selvfølgelig skulle disse skoler på postkort.

Eleverne brugte dem flittigt, når de skulle meddele sig til familie og venner.

Det var lokal ungdom af begge køn, der kom her, men også fra hele landet var der elever, der via postkortene var med til at gøre skolernes navne kendte.

Fra det daglige liv på skolerne foreligger der også adskillige kort.

Og lærerne gik hen og blev postkortmotiver, men om de altid blev sendt, er så en anden sag. De blev måske gemt og taget frem i stille stunder.

Fotograf Andreas Bentsen husker således:

- Der var postkortbilleder af lærere, som var særlig eftertragtede. Det var de unge og ugifte lærere.

Køberne, ja det var de unge piger fra skolerne, der her sikrede sig et billede af deres skolekæster...

Vi vidste altid at billeder af en ung lærer var en sikker »sællert«.....

Ondløse syd for Holbæk havde i en årrække en højskole. Uden år.

Højskolen i Ubberup var kendt videnom. Kort fra ca. 1905.

Sorø Højskole som den tog sig ud i begyndelsen af århundredet. Kort fra 1909.

Postkortet af Antvorskov Højskole er sendt fra en lærer der til en kollega i Vallekilde: »Du har vel ikke nogle landbrugstegninger, du kan låne os?« 1917.

Elever fra Vallekilde fotograferet med deres lærere. Spindesiden var interesseret i billeder af de yngre lærere. Uden år.

OG DER VAR KRIG UDE I VERDEN...

Der var krig ude i verden. Herhjemme mærkede vi ikke meget til den første verdenskrig. Sikringsstyrkerne var indkaldt. Der var forsvar ved de danske kyster. Men det hele forløb jo roligt.

Der blev på et tidspunkt af krigen taget såvel tyske som russiske krigsfanger i Jylland. Det skyldtes nu ikke at fronten var rykket dertil, men at deres skibe strandede.

»Erindringskort« sendt den
14. april 1915.

Disse »fremmedartede« blev selvfølgelig fremstillet på postkort af kvikke fotografer. Og billederne er ganske givet solgt landet over. De fortalte jo altid lidt om, at vi ikke var så forfærdelig langt fra slagmarkerne.

Danmark kom godt gennem verdenskrigen. Nogle endda for godt.

Begrebet »Gullaschbaroner« opstod. Alt, hvad der bare havde lidt med kød at gøre kunne sælges - til det tyske marked. Ordet »værnema-ger« var endnu ikke opfundet.

Se på dette nytårskort fra 1915. Både slagteren og grisen ser glade ud.

Og der bliver jo også gjort pølser af det hele.

Heri ligger nok den - måske - tilsigtede ironi.

Ironi er der, så det forslår noget i det andet kort, der stammer fra samme år.

Erindringer fra soldatertiden. Meget primitivt

tegnet, men det har sikkert været populært. Er da også sendt til en indkaldt.

Om der er tale om et lokalt kort, har det ikke været muligt at afgøre. En af tegningerne viser »Den glemte« i Holbæk. Øjensynligt er en soldat blevet glemt i brummen. Måske var det noget, man talte om over hele landet det år og det derfor er kommet med.

Både gris og slagter ser glade ud. Gullaschtiden nærmer sig. 1914.

Menig nr. 496 Chulitz
 8 Bat - 3 Kom
 Sargang 1913
 Kallundborg.

Menig nr. 496 Chulitz, der mangler nok et S, fik denne nytårshilsen fra Emmy.

Privat postkort med motiv, taget den 9. april 1940, hvor de første tyske soldater kører ind på Holbæk kaserne om eftermiddagen.

DET BLEV TELEFONEN, DER VANDT TIL SIDST

Postkortet er på stadig retræte. År efter år viser statistikken fra Post og Telegrafvæsenet, at der sendes stadig færre kort.

Det er julekortene, der har holdt ved længst. Men nu kan også det obligatoriske »Glædelig jul og Godt Nytår« lettere klares telefonisk.

Og måske går det igen, som da postkortet første gang dukkede op, at det vil komme til at koste det samme som et brev. De tanker har været fremme flere gange i de senere år.

Nedgangen i antallet af postkort hænger i virkeligheden sammen med telefonens udbredelse.

Man kan med en vis ret sige, at telefonen - også - er blevet postkortets afløser.

Helt det samme bliver det aldrig. Med postkortene havde man beskeden stående. År efter år.

Med telefonen er den forsvundet i samme øjeblik, den er sagt.

Telefonen havde sværere ved at vinde an end postkortet, skønt de to former for meddelelsesmidler dukkede op næsten samtidig herhjemme.

Telefonen gjorde også brug af postkortets mulighed.

Et tilbud til især forretningsfolk:

»Har De tænkt over, hvilke fordele, de har af en telefon?« Lyder teksten på et postkort fra før første verdenskrig.

Telefoncentralen i Vig, hvor antallet af tilgængende ledninger endnu var ringe. Centralbygningen var iøvrigt i brug til halvfjerdsenerne - og en af de sidste i området, der blev nedlagt. Kort fra 1912.

Undertegnede har faaet
Telefon No.

hvilket herved meddeles.

*Kort som disse kunne købes i
 papirvareforretninger og
 hos boghandlere. Uden år.*

Man kan så blot anføre, at man har fået det og det telefonnummer, samt sit navn.

Omkring 1896 overtog K.T.A.S. de fleste af de sjællandske telefonselskaber, der hidtil havde været drevet købstad for købstad.

I tiden under første verdenskrig er der mangel på telefonapparater. Måske er det sloganet fra postkortene, der har gjort det?

Kigger vi i de vestsjællandske aviser fra dengang, vil man støde på indtil flere annoncer, hvor der udbydes telefonapparater til salg.

Og det er ganske vist.

I et københavnsk dagblad findes annoncen:

»Telefon-Apparat med en lille Villa straks til salg«.

Det var ikke en vittighed.

Men brugen af postkort havde langt fra toppet endnu. Man skrev og skrev.

Ude omkring i landdistrikterne blev der opført centralbygninger.

Også de blev selvfølgelig foreviget på postkort. Det var jo spændende, hvad der skete med de mange ledninger.

I de mindre byer var man stolte af, at have egen central. Følte, at man voksede. Og selvfølgelig kunne postkortene sælges.

Et af postkortene her viser Vig telefoncentral. Sikkert fotograferet i de allerførste år.

Læg mærke til manden i masten og stigerne på centralens gavl.

Det gav en kildrende fornemmelse i maven at se disse modige mennesker kravle rundt deroppe.

Men:

Endnu mere spændede var det dog, at der kom en fotografer til byen...

Flyveren Robert Svendsen.

Flyveren Robert Svendsen gav opvisninger mange steder i landet. Og postkortfotograferne var hurtige. Dagen efter kunne der købes kort, der fortalte om begivenheden.

Ungdommen stiller sig op midt på byens hovedgade. Har sikkert af fotografen fået besked om at stå stille.

Kortet med centralen kunne sælges på egnen i de næste 20 år - og blev det.

Hvad gik man så alligevel glip af, da telefonen senere fortrængte postkortet.

En lille historie om livets genvordigheder står nemlig at læse på bagsiden af det her viste postkort fra Vig Central.

Den lyder:

»Kære broder.

Moder ville gerne, du skulle komme en tur hjem og kalke og save brænde. Så rejser jeg

med en tur derind. Det er for længe at vente til æblerne bliver modne.

Moderes ged er død - og hun var budt 50 kr. for den nogle dage før.

Hilsning fra os alle.

Marie Hansen«.

Telefonen var endnu noget nymodens - og øjensynlig dyrt. Der kendes fra begyndelsen af århundredet adskillige eksempler på, at man ville være på den sikre side.

Et kort fra Gørlev, 1908, meddeler således:

»Jeg ringer på lørdag eftermiddag«

Det gjaldt om at sikre sig...

EN TUR RUNDT I KORTETS LOKALE VERDEN

I de foregående afsnit er fortalt postkortets historie i korte træk.

Hvad er nu mere naturligt end at slutte af med en rundtur i Vestsjællands Amt.

I de to tidligere amter, Sorø og Holbæk, var der et utal af postkort med lokale motiver.

Mange af kortene viser bygninger og landskaber, der er borte eller ændret.

Udviklingen er gået hurtig. Det viser kortene. Nogle vil betragte de følgende kort som et kig ind i »de gode gamle dage«, hos andre vil kortene vække minder.

God fornøjelse på denne lille rundtur i Vestsjælland som det engang tog sig ud.

Viskinge ved Svejle havde både købmandsforretninger og kirker. Siden blev den i høj grad en gennemfartshy, men endnu her kunne man gå stille og roligt midt på vejen. Foto fra 1904.

Købmand Jørgensen i Svejle Stationsby lod i begyndelsen af århundredet dette kort fremstille. At det var en hurtigt opvoksende by - på grund af jernbanen, ses bl.a. af den totalt manglende bevoksning. Skal vi gætte på, at det er købmandens forretning i forgrunden. Kort fra 1915.

KALLUNDBORG - Bag Graven.

Bag Graven var et af de ældste kvarterer i Kalundborg. Cyklisterne i midten af billedet er mere optaget af hunden end fotografen. Billedet er fremstillet i Tyskland for et lokalt firma. Uden år.

Parti fra K. Eskildstrup.

Med Høng-Tølløsebanens start blev Kr. Eskildstrup også stationsby. Det satte gang i udviklingen. Der blev bygget nyt og plantet gadetræer. Postkortet er fremstillet for Søren Andersen, Kirke Eskildstrup, men nok sendt op mod en halv snes år efter, det er taget. Kort fra 1924.

Jens Baggesen var født i Korsør 1764 og i 1906 blev der opstillet en statue af ham på Havnepladsen, udført af billedhuggeren J. Schultz. Endvidere havde byen forinden opkaldt en gade efter sit berømte bysbarn. Bygningerne bag statuen rummede Laursens skotøjsforretning og »Dannebrog«. Uden år.

Det kan stadig forvirre nogen, at der er vejskilte, der viser til Kvarmløse og hvis man så følger dem, kommer man til Tølløse. Tølløse Stationsby og Kvarmløse er i dag bygget helt sammen. En udvikling, der skyldtes at Tølløse fik både København - Kalundborg og Høng-Tølløse banen som muligt mål. Uden år.

Munke Bjergbys historie går helt tilbage til 1304. Dette kort stammer fra omegnen 600 år senere. Store træer ved de bugtede veje. Byen var »hovedstad« i kommunen af samme navn og havde foruden kirke og præstegård, for- og hovedskole, missionshus, kommunekontor, bibliotek, alderdomshjem, en bank og en sparekasse, vandværk og teglværk. Og ikke at glemme postekspedition, hvorfra dette kort blev sendt. Kort fra 1904.

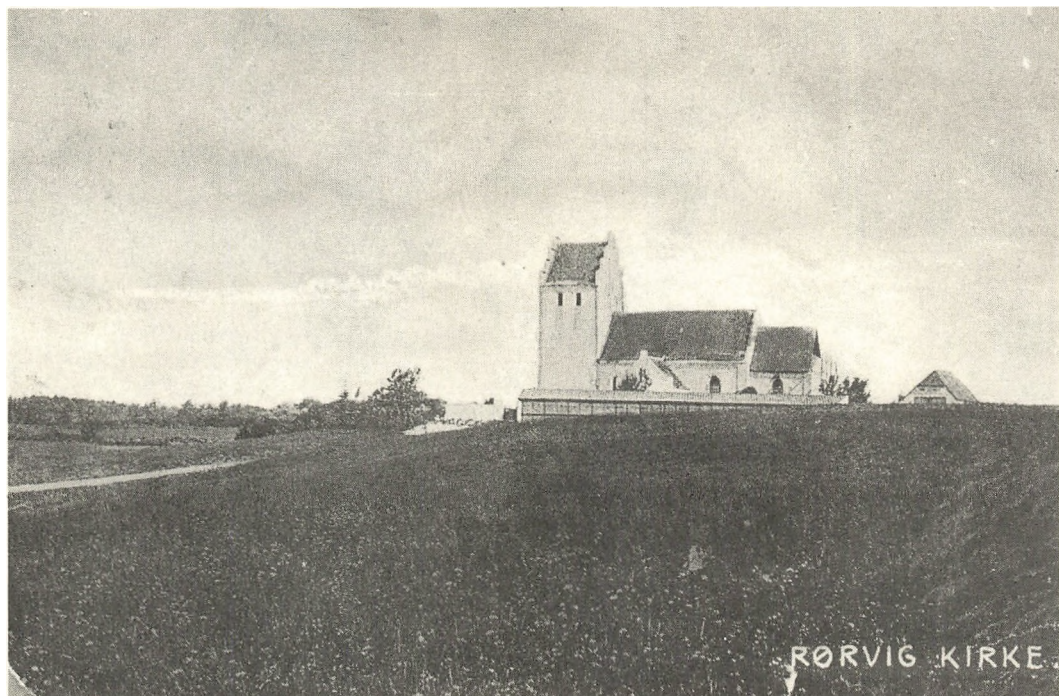
Mørkøv var - og er - opdelt i en kirkeby og en stationsby. Disse to partier stammer fra sidstnævnte. Fotografen har ikke været særlig opfindsom. Øverst udsigt mod stationen, nederst udsigt fra stationen. Mørkøv var den 19. februar 1844 rammen om oprettelsen af den første danske husmandsforening. Kort fra ca. 1910.

Nykøbing Sjællands hovedstrøg set fra Lindealle. De fleste af bygningerne ligger der endnu. Endnu havde mange huse ikke lagt vand ind. Det blev hentet bl.a. ved de to store bypumper, der ses foran huset til højre i billedet. Kort fra 1907.

Kom man til Ringsted ad Køgevejen, var det første, man mødte byens »Industri kvarter«. Møllen kørte og skorstenene røg (den ene vist nok med lidt hjælp fra fotografen). Og midt i det hele en enlig cyklist, samt en kat, der her lever op til det langt senere kendte kvad »Lille kat, lille kat, lille kat på vejen. Hvis er du? Hvis er du? Jeg er sgu min egen«. Kort fra 1913.

RØRVIG KIRKE.

Kirker har altid været et yndet postkortmotiv. Men det er jo ikke de bygninger, der ændrer sig mest. Derfor er de såvidt muligt undgået i denne bog. Her er dog undtagelsen. Rørvig kirke fra omkring århundredskiftet. Skulle det samme billede tages i dag, ville det være nødvendigt at fælde titusinder af gran og fyrretræer. Kirken er helt dækket til i det voksende sommerland. Uden år.

Haslev Jærnbanegade.

Fred og idyl og en lille sladder på Jærnbanegade i Haslev. De to fruentimmere ved R. Thorkildsens Bog-, Papir-, Tapet- og Kunsthandel synes ikke at bemærke, at en dug ved ved at blive rystet over hovedet på dem. Landbrugs-vognen, der ser noget afribbet ud, er antagelig på vej efter brænde. Uden år.

Allerede for 70 år siden synes Nygade i Holbæk at have været gågade. Officielt blev den det først i slutningen af 70'erne. Jernbanehotellet til højre eksisterer stadig, hvorimod Nikolaisens hotel er ombygget til Sparekassen Bikuben. I den høje bygning havde Holbæk Amts Venstreblad kontorer. Gaden havde på det tidspunkt adresse for fire dagblade og fire pengeinstitutter. Blev kaldt henholdsvis Wall Street eller Fleet Street. Kort fra 1913.

Hønsinge var endnu uberørt af det sommerland, der skulle vokse op om byen. I huset til venstre var der - vistnok - bageri. Vejen var - og er Nykøbing-Slagelse landevej. Kort fra 1907

HØRVE St. (Nordgade)

Et parti fra Nordgade - i dag Nørregade i Hørve. Husene på den venstre side findes for de flestes vedkommende stadig. Trælasthandlen yderst til højre blev senere til en stor købmandsgård. Og det lille hus bag de 10 personer på billedet er forlængst revet ned. Her byggedes Teknisk skole. Kort fra ca. 1915.

Jyderup. Kommuneskole

Man kunne med rette være stolt af den nye kommuneskole i Jyderup, der blev opført i årene efter århundredskiftet. Her var et effektivt farvel til den stråtækte skole. Store moderne klasselokaler og boliger til lærerne. Ikke så sært, at det skulle på postkort. Kort fra 1921.

Man tør næsten ikke tænke på, hvorledes vejen til Bjergsø ville tage sig ud efter en ordentlig regnskylle. Den har næppe været særlig fremkommelig. Bjergsø er ivotrigt en af de små landsbyer, der til en vis grad har fået lov til at ligge uberørt hen. Kort fra ca. 1900.

Sikkert en stille og rolig søndag formiddag på Stationsvejen i Dianalund. Et eksempel på de pæne velholdte huse, byen er kendt for. De fleste af husene ligger der endnu. Uden år.

Egebjerg i Odsherred omkring århundredskiftet. Gadekæret er forlængst fyldt op. Det lille sprøjtehus, der lå så tæt ved vand, som tænkes kunne, er også borte. I bygningerne i midten af billedet blev der gennem mange år drevet slagteri. Uden år.

Udsigt ind mod Sjælland fra det alleryderste af Sjællands Odde, Griben. Det yderste område fra huset i forgrunden omfatter i dag Artilleriskolen. Hele den øvrige flade tange, så langt øjet rækker, er fyldt med sommerhuse. Kort fra 1909.

Det lød jo unægtelig imponerende. Hotel Stadt Hamborg. Skiltet stødte man på, når man gik ned ad Bredegade mod St. Peders kirke i Slagelse. I dag kan man kun gætte på, hvad anledningen var til, at flaget var hejst i det lille hus bag gaslygten. Se iøvrigt, hvor mange, der er på billedet. Tre stykker til at klare strækningen. Uden år.

Der var krig ude i verden i 1916. Og telegrammer til byens aviser bragte ustandselig nyt. Måske er det derfor disse mennesker har taget opstilling udenfor Sorø Amtstidendes ejendom i Bredegade. Foruden denne avis udkom i byen Sorø Amts Dagblad, Sjællands Posten og Vestsjællands Folkeblad, men sidstnævnte var en udefrakommende, nemlig fra Ringsted. Kort fra 1916.

Pedersborg kirke skulle engang være revet ned. Men så galt gik det øjensynlig ikke. Men det er til gengæld meget andet omkring kirken - og en idyl som den, der findes her på kortet, er der ikke længere. Kirken ligger på en anseelig borgbanke, hvor der forinden den blev bygget lå en borg. Der er fundet rester af byggematerialer, antagelig fra denne borg, i den nuværende kirke. Kort fra 1906.

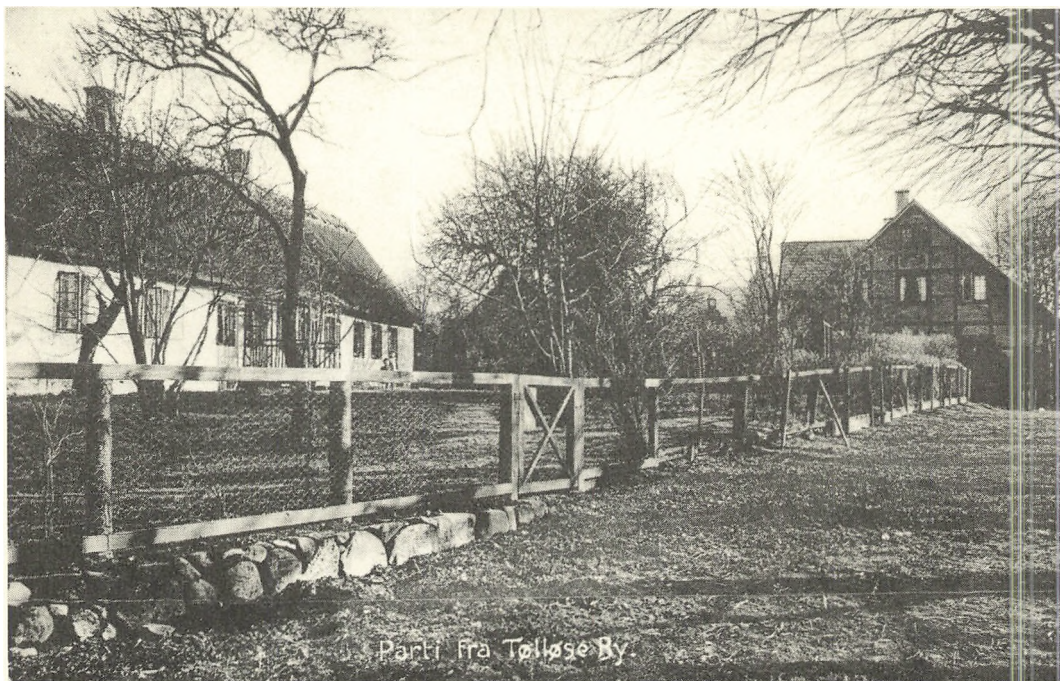

Man føler sig næsten hensat til en by i det sydlige udland, når man ser dette postkort fra Stenlille. Pæne veltrimmede træer, grønne rabatter og villaer lidt ud over det almindelige. Men Stenlille var også allerede på det tidspunkt en driftig stationsby. Byen har igrøvrigt indskrevet sig i missionshistorien, idet der i Stenlille gamle skole i 1861 blev stiftet Kirkelig forening for Indre mission i Danmark. Kort fra 1911.

Svinninge.

Svinninge var som omtalt en af de første byer i Vestsjælland, der fik sin egen postekspedition, fordi byen lå centralt mellem Holbæk og Kalundborg. Der er rejst flere mindesøjler i byen, blandt andet den, der ses her på kortet af Frederik den 7. Læg iverdigt mærke til skiltningen på A. C. Hansens skrædderforretning til venstre. Man skulle lægge ansigtet godt tilbage for at læse, hvad der stod. Kort fra 1910.

Parti fra Tølløse By.

Det kunne godt se lidt nøgent og bart ud, når træerne mistede deres blade. Motivet her skulle ifølge oplysningen stamme fra Tølløse, men hvor, har det ikke været muligt at få fastslået. Det er i alle tilfælde også et kedeligt motiv. Kort fra 1923.

Jyderup station har altid været et yndet motiv for postkortfotograferne. Her et fra en lidt utraditionel vinkel. Bemærk den grusbelagte vej, hvor der i rabatten ligger skærver klar til udbedring. Kort fra 1908.

Hilsen fra Skjelskør.

22. 6. 900.

Kære Louise. Ikke er det eneste Ansigtskort der
kan opdrives her i Skjelskør, forhåbentlig kan du bruge
det. Jeg er saa uheldig at jeg venter dig og - husk
og send mig fra de Løstellige. Hener du kommer
jeg kommer. Venlig Hilsen til dig. Hver og en fra
J. Gjellebøls Forlag, Skjelskør.
din Hk.

Skælskør fotograferet engang i halvfemserne, og kortet altså brugt noget senere. På de ældre postkort søgte man at få så mange motiver med som muligt. Kortet er udgivet af Gjellebøls forlag, der udsendte en række kort. Som det fremgår af teksten var det allerede dengang på mode at samle »Ansichtskarte« - hvorfor de hed det i Skælskør, melder historien ikke noget om. Kort fra 1900.

Vinterlyst i Korsør skov var et yndet udflugtsmål for korsoranerne. Postkortet synes dog at være taget lidt uden for sæsonen. Den enlige dame (fotografens kone?) har endnu ikke bestilt. Bagved - på terrassen - venter tjeneren utålmodigt. Kort fra 1909.

Tingstenene i Ringsted var øjensynlig tilholdssted for ungdommen. Og der skete jo også noget omkring dem. Carl Berg, gæstgiver, drev sin Cafe Central, bagermester Adolph Børup solgte søde sager og endelig havde Ringsted Andelssvineslagteri sit udsalg på hjørnet. Kort fra omkring 1908.

Hilsen fra Korsør.

Kære Marie.
 Hvis Du ser kan
 komme i Morgen
 da vil Du nok
 være ude ved
 Anders Larsens.
 naar Hakkien er
 godt. Hvis det
 da bliver nogen.
 lunde Vejst ellers
 vil Du nok sende.
 Venlig Hilsen Bud med Mælke-
 Jensine, manden.

Motivet her stammer fra Korsør. Det, der gør kortet interessant er, at nok var postkortene et hurtigt meddelselsesmiddel, men postbudet i Korsør måtte alligevel give op overfor Mælkemanden. Kort fra ca. 1900.

Det var en rigtig lummer sommerdag, at fotografen tog opstilling på Algade i Korsør, for at forevige gadelivet på et postkort til N. Zachariassens boghandel. I husene stod vinduerne åbne. Kortet er sendt i 1923, men har nok været i brug i mange år på det tidspunkt.

Skælskør Havn: I Sildetiden

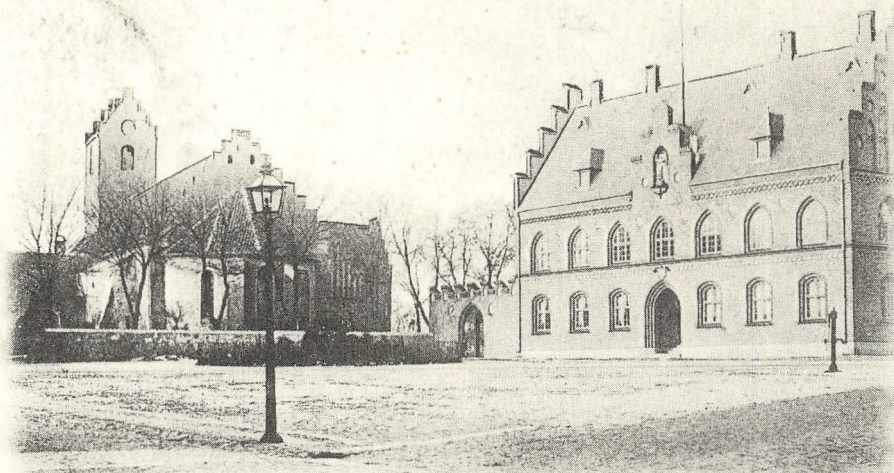
Fiskerne i Skælskør havde gode fangstpladser i såvel bæltet som i Smålandshavet. Tonsvis af sild blev lossat i havnen og senere solgt over det ganske Sydvestsjælland. Skælskørsildene havde ry for at være særlig gode. Uden år.

Hilsen fra Skælskør Mary Louise. Strandpromenaden

Er ny i Skælskør hermed. Hvordan bliver det alle,
Jeg har ikke haft tid til at komme op og

Det er blevet til mangen en flirt i måneskin på Strandpromenaden ved Skælskør. Billedet her, fra århundredskiftet viser ungersvende, der nyder solen - og måske venter? Kort fra 1902.

Hilsen fra Skjelskør

Gammel Torv

*Vi vil sige med den lille Prins, hvad
du er meget skamfuld over. Guldskjeden, den lille
Prins og den lille Prinsesse.*

En enlig gaslygte var alt, hvad der lyste op på Gammel Torv i Skjelskør. Fotografen har været lidt uheldig med sin optagelse og har måttet, for at få konturerne frem, ridse i den fotografiske glasplade. Billedet er nok taget i halvfemserne, men har, som så mange andre været i handelen længe. Kort fra 1902.

Ubby var lidt af et uddannelsessted. Udover almindelig skole, var der friskole og efterskole. Den sidstnævnte blev søgt af mange unge fra hele Sjælland. En af dem sendte dette kort til sin kæreste i Lumsås. »Så kan du se, hvordan byen ser ud« skriver han. Kristine som den udkårne hed, har nok været beroliget. Kort fra 1909.

Brostenene er forlængst dækket af asfalt og der er sket nogle reguleringer. Alligevel er der meget fra torvet i Kallundborg, man stadig vil kunne genkende. Den smukke kirke præger stadig by og torv. Kort fra 1915.

Omø Præstegård fra tiden omkring 1. verdenskrig. Hvad anledningen til at de to børn bærer flag, vides ikke. Øen havde omkring 300 indbyggere. Der kom af og til turister, men udvalget af postkort har næppe været stort. Uden år.

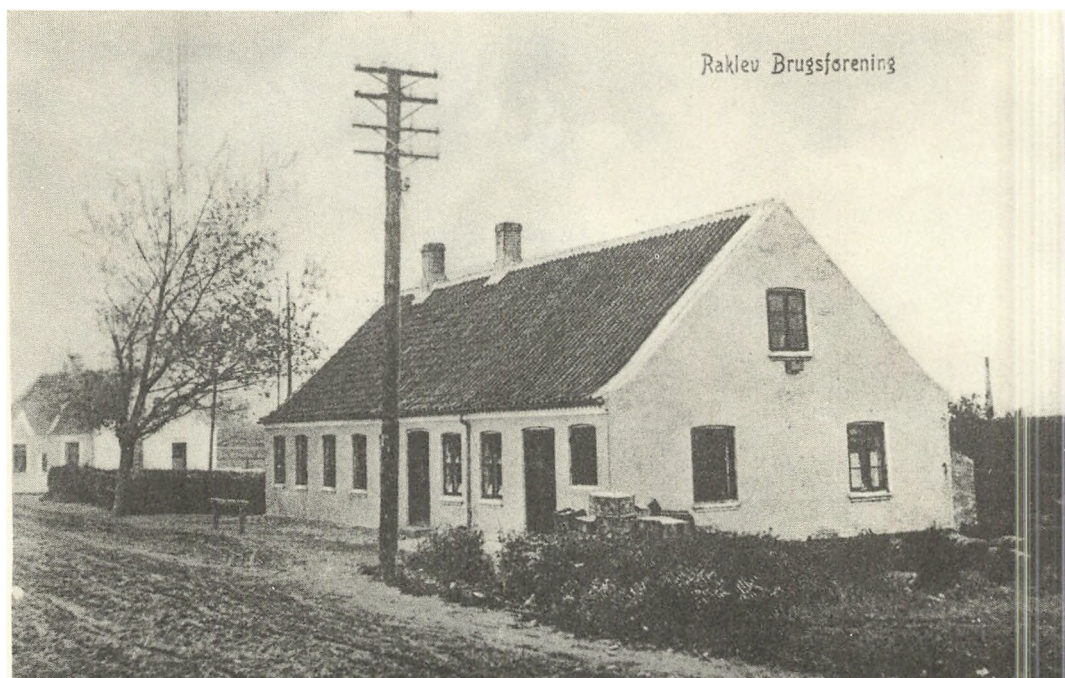
Omø fyr er nok kendt af alle, der har krydset Storebælt ved nattetide. Fyret blev opført i 1894 og har fra sin 22 meters højde blinket stort set hver nat - med undtagelse af krigstiden - siden. Uden år.

Ser det ikke idyllisk ud? Tveje Merløse ved Holbæk omkring århundredskiftet. Gadekæret var i brug dengang. Det var her, man vaskede vogne, vandede kreaturer. Gadekæret er med årene blev et mindre og det hele lidt mere trimmet. Men man kan en stille sommeraften opleve det samme motiv i dag. Kort fra omkr. 1900.

Efterhånden blev man ikke bare ved jorden i de stationsbyer, der voksede. Her en udsigt over Høng, der har fået en rigtig moderne forretningsejendom, der rager op over det hele. Bemærk også, at byen på det tidspunkt har to møller. Kort fra 1909.

Næsten samtidig med, at postkortene startede deres sejrsgang, begyndte brugsforeningerne også at skyde op. Her er det den første Brugs i Raklev. Der var plads til både forretning, lager og beboelse til uddeleren i samme ejendom. Og lærlingene boede måske på loftet. Der blev ikke gjort meget ud af den udendørs reklame. Næppe heller af den indre. Kort fra omkring 1920.

Gadeparti fra Jyderup lyder teksten til dette postkort. Det kunne nok med rette have heddet: Der sker noget nede ad gaden. Men hvad det er, der betragtes så intenst, har det ikke været muligt at få klarhed over. Kort fra 1905.

Vejen gennem Ugerløse har altid snoet sig på en u hensigtsmæssig måde. Men omkring århundredskiftet, hvor farten i samfundet var ringe, gjorde det vel ikke så meget. En række af ejendommene ligger der stadig, andre er forlængst revet ned. Kort fra omkring 1915.

Ruds Vedby har altid været en meget aktiv handelsby. Og meget gik endnu hurtigere, da Høng-Tølløsebanen blev oprettet - og selvfølgelig også fik station i byen, det er den, der ses her. Endvidere mødes vejene Sorø-Kalundborg og Slagelse-Jyderup-Nykøbing her. Måske var det på grund af sin centrale beliggenhed, at byen fik en station, der var lidt »finere« end de andre på banen. Kort fra omkring 1915.

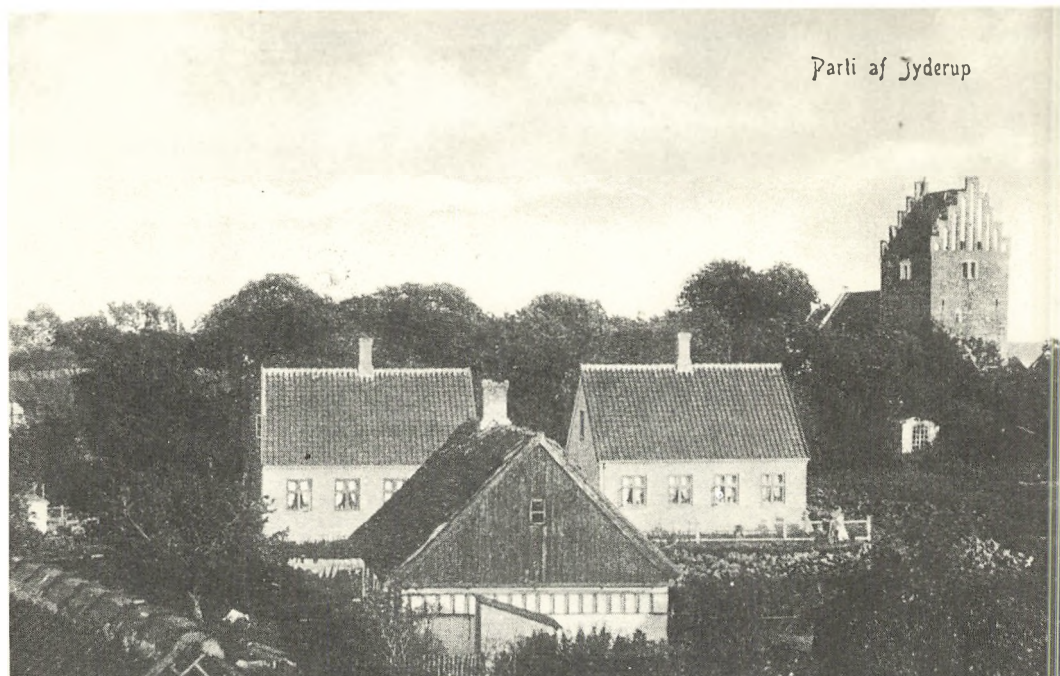
Nørregade i Nykøbing Sj. Omkring århundredskiftet. Den gamle gård til venstre i billedet, blev først revet ned i slutningen af tresserne. Det var antagelig byens ældste ejendom. De øvrige ejendomme er kun lidt ombygget gennem årene. Kort fra ca. 1900.

Strandhusene - en lille klynge huse i den inderste Nykøbing bugt. Beboerne drev herfra en del fiskeri på Isefjorden ved siden af, at de havde deres faste arbejde på omegnens store godser. Læg iøvrigt mærke til, hvorledes alle husene ligger ved siden af hinanden. Det må have været den samme murermester. Uden år.

Der blev drukket tæt og godt omkring århundredskiftet. Øllet og brændevinen var billig - og trøst for mange i en hård hverdag. Men afholdsbevægelsen gik også frem overalt. Oprettede afholdshjem eller som her i Høng et afholdshotel. Skal vi gætte på, at det er ølhunden, der beskæmmet går ned ad gaden? Kort fra ca. 1905.

Parti af Jyderup

Jyderup ligger omgivet af skove. Ind imellem dukker små pyntelige huse op, hedder det i en beskrivelse fra firserne. Og den passer jo ganske godt til dette billede. Set fra den vinkel, fotografen her fandt, var der ikke meget stationsbygning over Jyderup. Uden år.

BENNEBO.

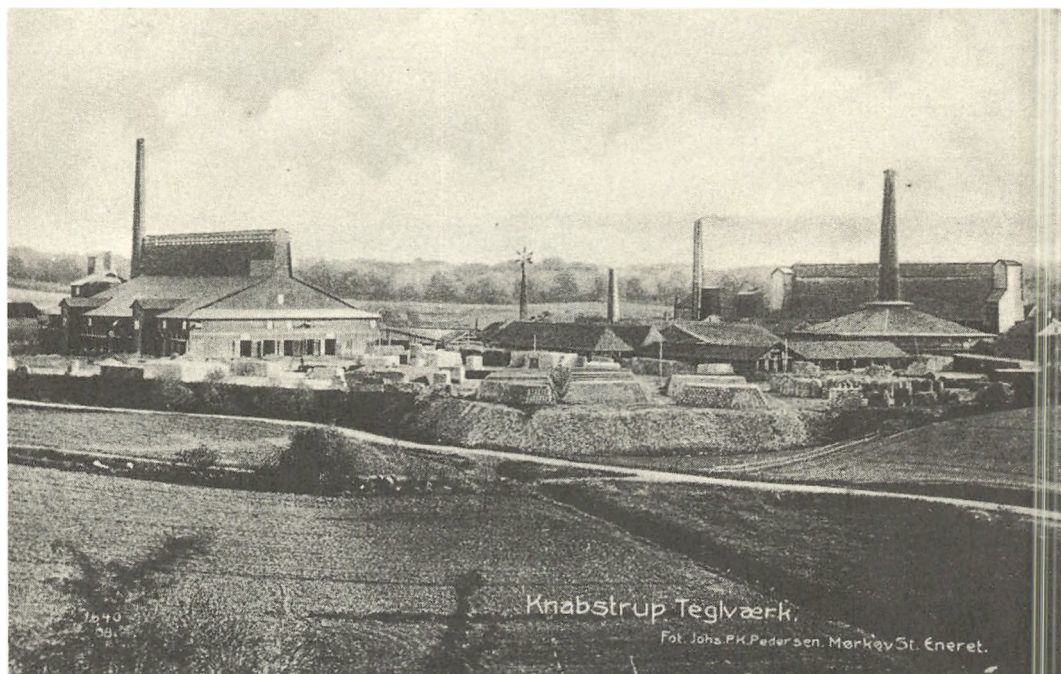
I dag er Bennebo næppe et sted, hvor man kunne sælge postkort til turisterne. Men den lille landsby er dog nået at komme på eet. Nemlig det, vi bringer her. Og Bennebo er skam en gammel by. Nævnes første gang i 1200-tallet og havde engang en skole og et andels kølehus, samt missionshuset med navnet Libanon. Kort fra 1910.

Kattegats bølger virkede fristende på de første landliggere, der med tog gjorde den lange rejse til Nykøbing Sjælland. Ude i de sandede klitter med udsigt over vandet og heller ikke meget andet, dukkede de første badehoteller op. Uden år.

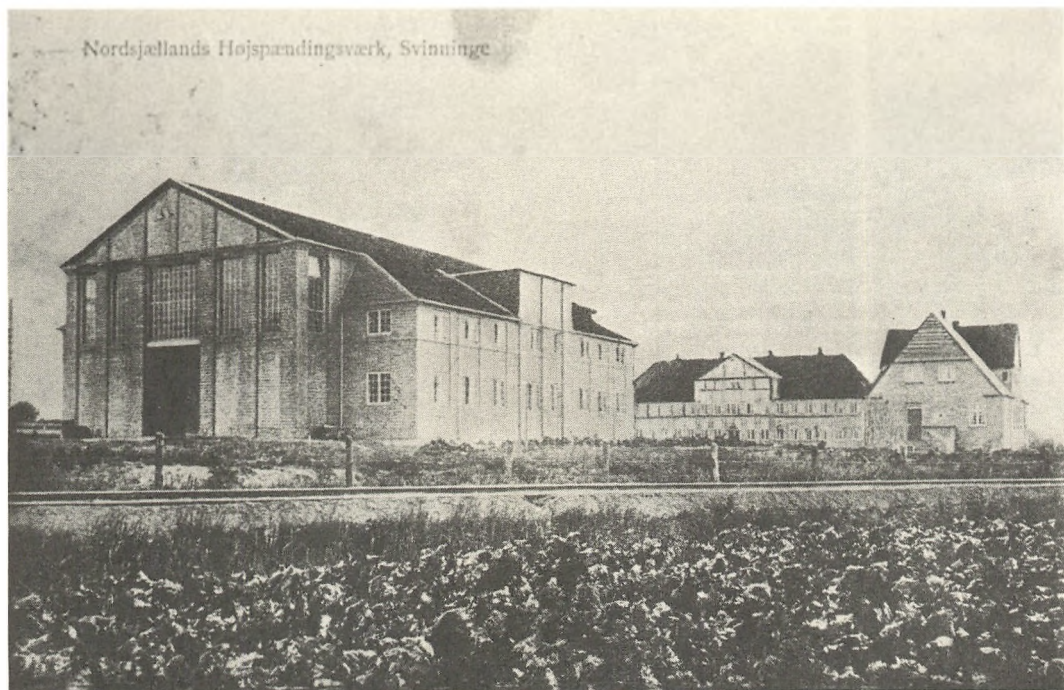
Mejeriernes skorstene var at se overalt. Mejeri på mejeri blev opført i forrige århundrede. I mange tilfælde brugte man arkitekter til disse bygninger. Hvem skulle tro det? Bygningerne var langt fra kønne og passede dårligt ind i landskabet. Her er mejeriet i Høng, der er en undtagelse. Havde det ikke lige været for skorstenen, så lignede det jo mest en moderne gård. Kort fra 1915.

Knabstrup Teglværk var områdets største arbejdsplads og mange snese familier hentede her deres daglige indkomme. Billedet stammer fra tiden omkring første verdenskrig og viser noget om virksomhedens storhed og produktion. Teglværket blev oprettet i 1856 af Knabstrup Hovedgårds ejer og fremstillede, da det var på sit højeste, alle arter teglsten, molersten, hydraulisk kalk. Endvidere blev der i 1907 oprettet en lervarefabrik, hvis produkter var kendt over hele landet. Kort fra 1915.

Ugerløse Å - fotograferet ved Ringsted, hedder det i postkortets tekst. Hvor stedet er, har det ikke været muligt at få klarlagt. Måske et sted, hvor den danner grænsen mellem det gamle Holbæk Amt og Sorø Amt. Uden år.

I begyndelsen, hvor elektriciteten holdt sit indtog, var hver købstad selvforsynende med et elektricitetsværk. Så kom det store samarbejde omkring Nordvestsjælland's Højspændingsværk i Svinninge, det nuværende N.V.E., der i dag forsyner størstedelen af amtet med strøm. Kun en lille del i Sydvestsjælland kommer fra Haslev. Kort fra ca. 1920.

Kvanløse skole syd for Holbæk er eksemplet på, at førstelæreren godt kunne være fritidslandmand ved siden af. Her var både lade og lo. Mødding og hønsehus. Bygningerne er senere udvidet og er i dag efterskole. Kort fra ca. 1915.

Nygade i Korsør. Bilerne var så småt begyndt at holde deres indtog. Det var også i høj grad byens forretningsgade - og stedet hvor pengeinstitutterne var samlet. Den store hvide bygning til højre i billedet genkendes som Hotel »Korsør« og i teatersalen her fik man mangen en kunstnerisk oplevelse. Uden år.

En stille søndag eftermiddag promenerede korsoranerne ved havnen og kunne glæde sig over bl.a. de to gamle fyrårne. I baggrunden skimtes søbatteriets magasinbygning. Kort fra ca. 1910.

Møllebjergvej, Korsør.

På grund af sin ideelle beliggenhed havde Korsør allerede omkring århundredskiftet en meget fremtrædende betydning som industriby. Det gav arbejdspladser - og der blev bygget boliger. Her er det Møllebjergvej med nyplantede træer. Kort fra ca. 1912.

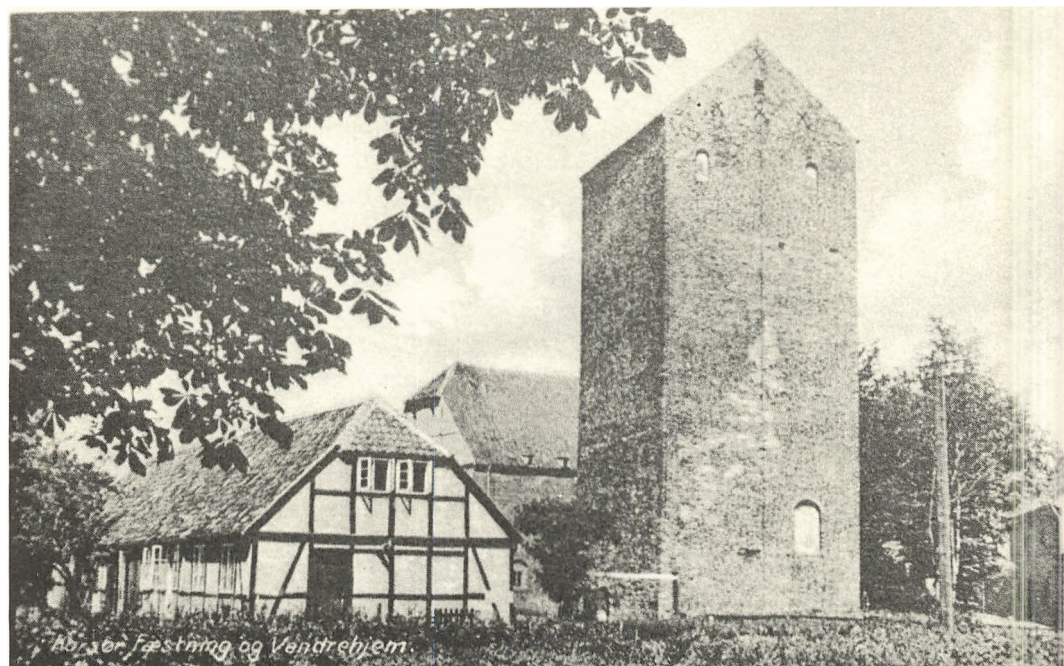

Revveien, Korsør

Når man havde passeret stationen kunne man komme ad Revvejen ud til Halskov fyr og derfra betragte såvel de ind- og udgående skibe til havnen, som trafikken ude i bæltet. Her er Revvejen fotograferet omkring århundredskiftet.

Et morsomt gammelt prospekt af aktiviteter på Korsør havn. Til højre er det den første Halskovbro og i forgrunden er man i gang med at anlægge havn, ligesom tømmer gøres klar til udskibning. Uden år.

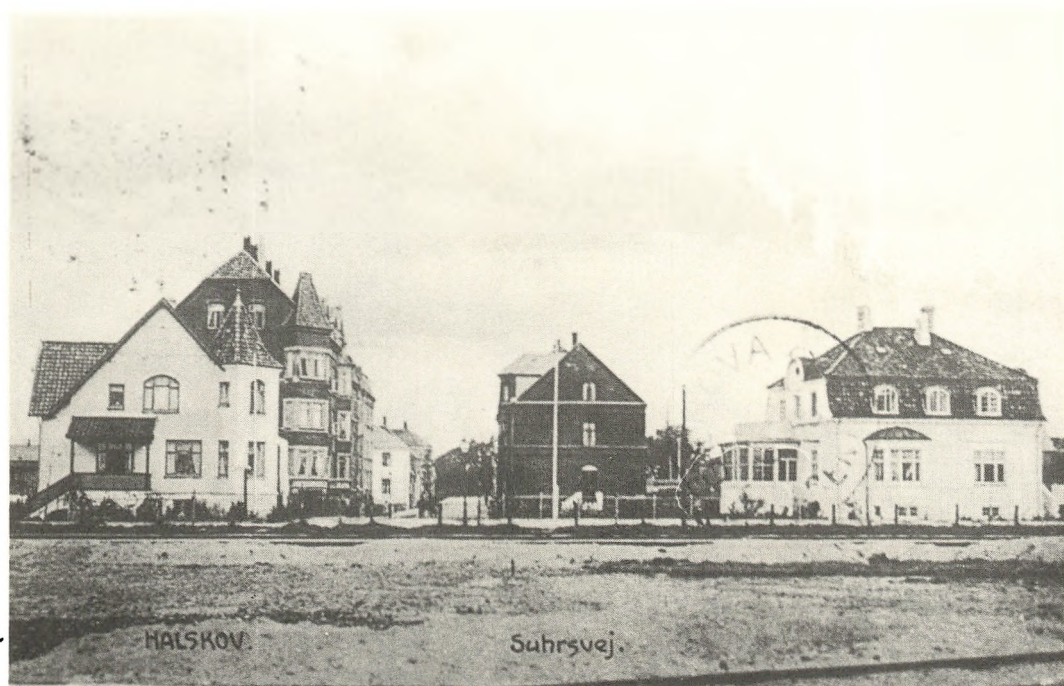

Fæstningstårnet ved indsejlingen til Korsør har imponeret mange gennem årene - og på postkort findes det fotograferet fra stort set alle vinkler. Tårnet har en højde af 25 meter og murene er 2,5 meter tykke. I den mindre magasinbygning blev der indrettet vandrerhjem. Uden år.

Parti fra Lilleø, Korsør

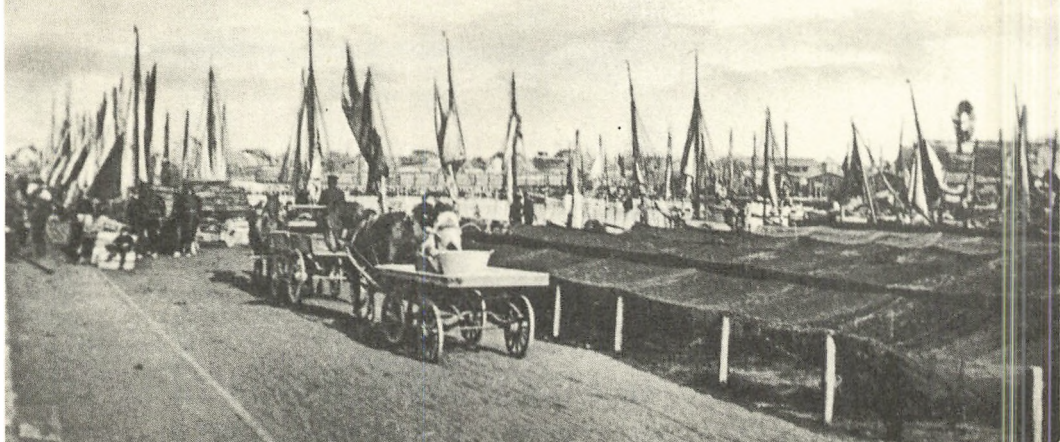

Her er idyl for alle pengene. Et parti fra Lilleø i Korsør nor. Oprindeligt var det en ø, men ved en række store ind-dæmningsarbejder i 1840'erne blev såvel Lilleø som Magleø gjort landfaste. Kort fra ca. 1900.

Det var nogle imponerende villaer, der blev opført i Halskov i sidste århundrede. Her er det et parti fra Suhrsvej med banen i forgrunden. Det var ikke iderigdom, der manglede, når husene skulle udsmykkes. Kort fra 1920.

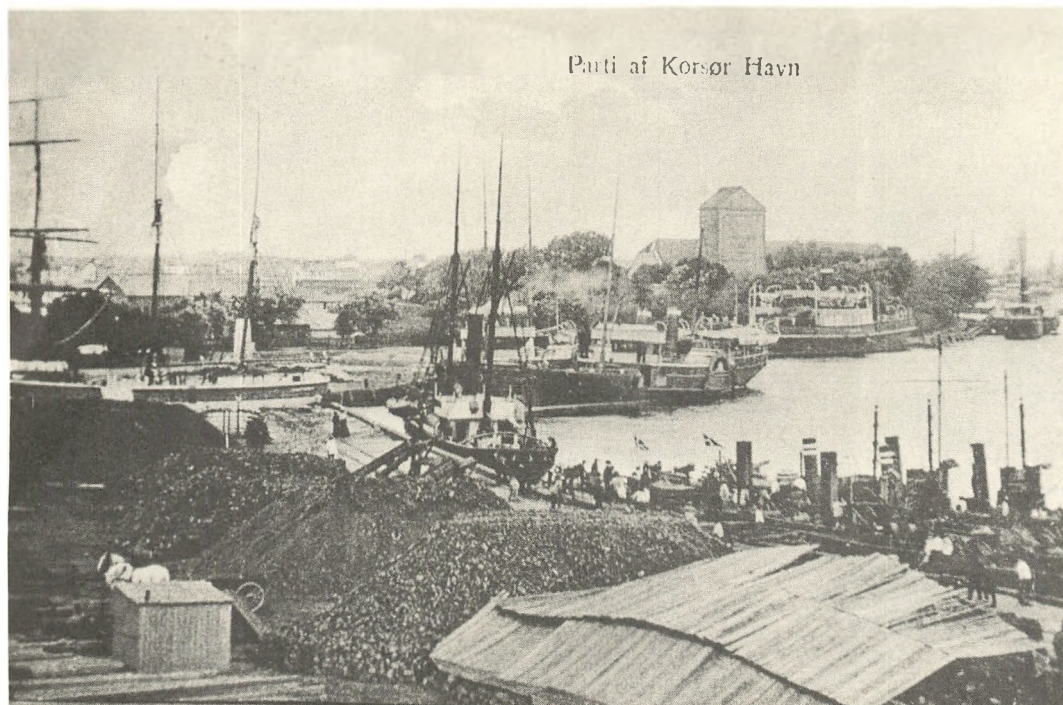
Baadehavnen i Sildetiden, Korsør.

Byens indbyggere ernærer sig ved handel og industri, skibsbyggeri, brændevinsbrænderi o.s.v., samt fiskeri i Storebælt og nogen agerdyrkning, hedder det i en beskrivelse af Korsør fra 1871. Dette billede fra århundredskiftet viser, hvilken trængsel, der kunne være i bådeshavnen, når sildesæsonen satte ind. I forgrunden er garn til tørre, mens vogne holder klar til at hente sild til husholdningerne derhjemme på gården.

Halskovvej førte ud til en af de store arbejdspladser, Teglværket. Og i strid modvind kunne den godt være sin sag at gøre på cykel. Læg iøvrigt mærke til de meget høje fortovskanter i billedets forgrund. Uden dr.

Parti af Korsør Havn

Der var trængsel i Korsør havn, den sommerdag, da fotografen aflagde besøg. Hjuldampere og skruedampere på vej ind og ud. Man var ved at gøre klar til vintersæsonen. Kul og koks i store mængder var kommet til byen. Kort fra 1900.

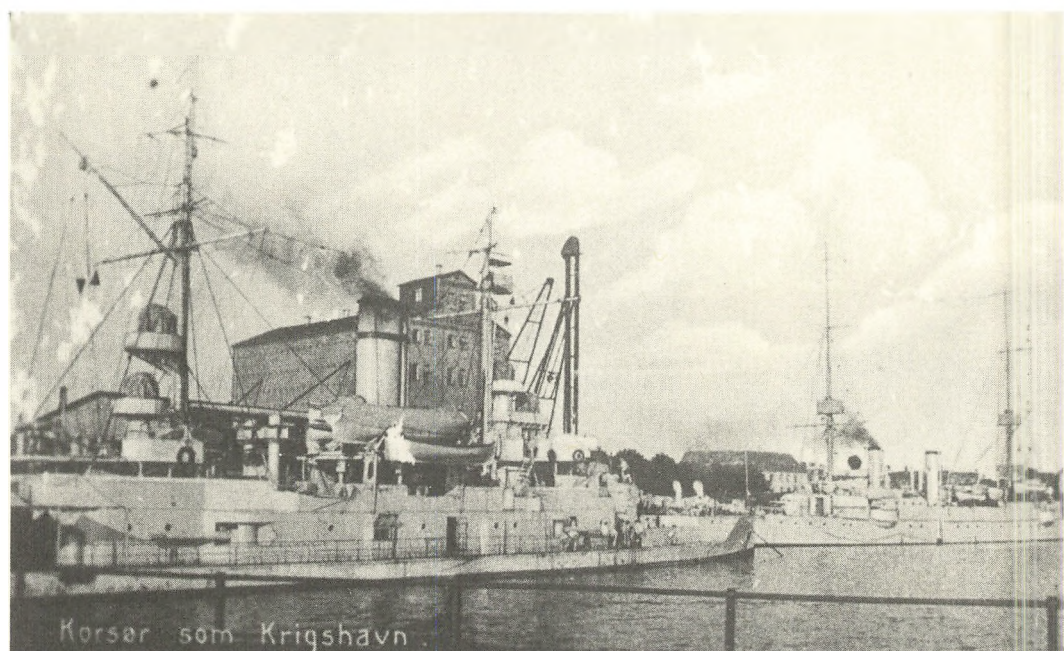

Fiskergade, Korsør

Udsigt fra pladsen ved Sylowsvej - Fiskergade i Korsør. De små hyggelige huse i Fiskergade var hjem for mange familier, der hentede deres udkomme på bæltet. I baggrunden skimtes Skt. Pouls kirke. Kort fra 1905.

Inden der kom noget, der hed motorvej og færgehavn ved Halskov, var det ad landevejen på billedet her, man kom ind i Korsør. Der var 108 kilometer ind til Kongens København. Kort fra 1921.

Korsør som krigshavn lyder teksten til dette billede. Og det var herfra, man under begge krige kunne holde øje med, hvad der foregik i bæltet. Helt fra gammel tid har man haft øje for Korsørs strategiske beliggenhed, men søbatteriet, der vist aldrig har haft større militær betydning, blev nedlagt i 1857. Men en stor flådehavn, har man stadig. Uden år.

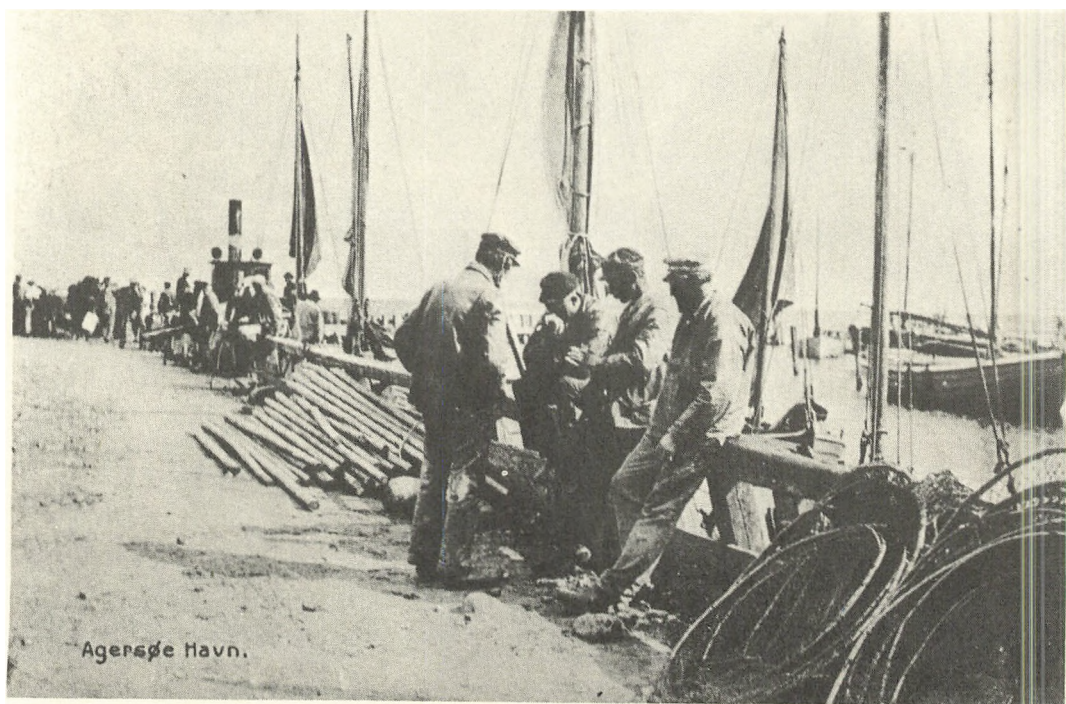
Er der mon sket noget i Møllestræde, Skælskør? Det spørgsmål får vi næppe nogensinde besvaret, men det er en kendsgerning, at byens cyklende betjent har gjort holdt. Og dermed er blevet bevaret for eftertiden. Vi tror selvfølgelig ikke, at han skulle på besøg hos ølhandler L. Hansen, der boede i et af de idylliske huse nedenfor møllen. Kori fra ca. 1900.

Fotograf N. Christiansen havde en gavlreklame, man lagde mærke til på Ahlgade i Skælskør. Gaden er iøvrigt præget af mange forskellige småforretninger. Opløbet af ungdom ved Flora Rasmussens Modeforretning, skyldes nok ikke så meget nyhederne i vinduet der, som, at der i naboforretningen solgtes søde sager. Kori fra ca. 1900.

Endnu omkring århundredskiftet var der en rimelig trafik på Skælskør havn - og selvfølgelig havde man så også en toldbod. Ved siden af ligger Hotel Postgården, der i dagens anledning havde flaget oppe. Ved kajen ligger Skjelskær, der sørgede for forbindelserne til bl.a. Omø og Agersø. Kort fra 1900.

»Skjelskør« er ankommet med forsyninger fra fastlandet til Agersø. Men det anfægter ikke fiskerne i forgrunden Mellem bundgarnspæle og ruser diskuterer de dagens fangstmuligheder. Uden år.

Skjelskør Lystskov, Restaurationen

Hvor gik det gode borgerskab i Skælskør hen, når de gik ud? Ja, en af mulighederne, hvis man samtidig ville opleve naturen var restaurationen i Lystskoven. Her kunne man selv medbringe madkurven, men man kunne også blive beværtet. Her er det kaffen, der er på bordet. Kort fra 1905.

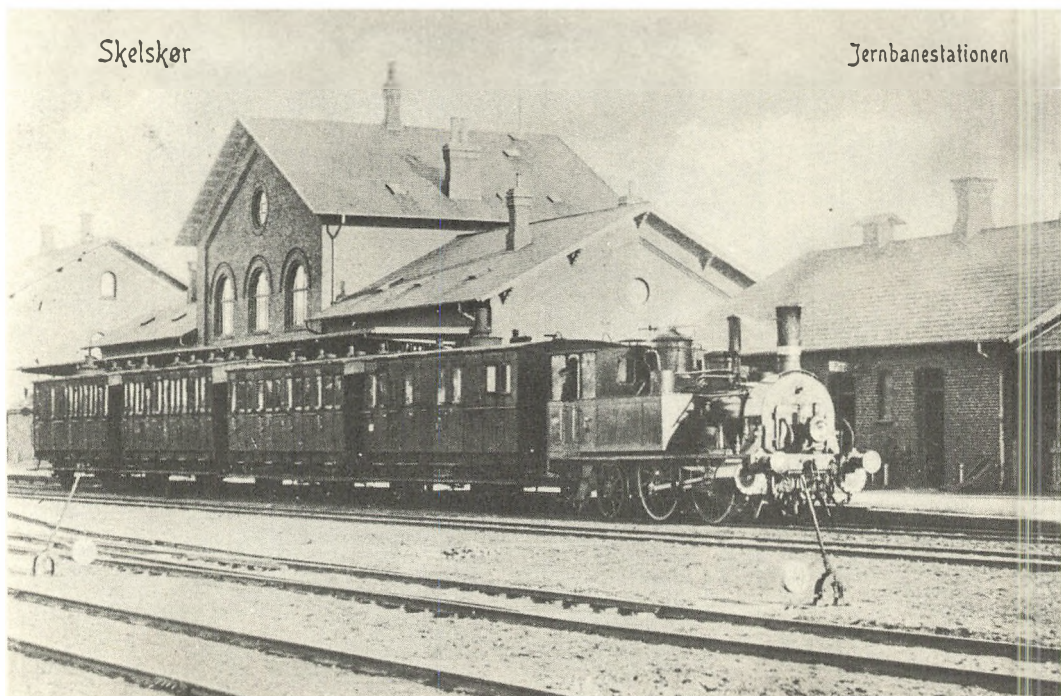

Den gamle Latinskole i Skælskør

Den gamle latinskole i Skælskør er en af byens ældste bygninger. Opført i begyndelsen af 1500-tallet, har muligvis været der længere. Var oprindelig kirkelade, så latinskole og blev i 1740 købt af Lorentz Petersen. Med sine to små rum brugt som fribolig, senere som husvildebolig. Uden år.

Skælskør

Jernbanestationen

Et billede, der vil glæde jernbaneentusiaster. 1892 blev Skælskør nemlig også stationsby. Slagelse - Næstved - og Dalmose - Skælskørbanen blev oprettet det år. Nogen succes som baneby fik Skælskør aldrig og efter at trafikken på Dalmose - Skælskør var ophørt omkring 1950, blev bygningen omdannet til rutebilstation. Kort fra ca. 1900.

Batterierne Stignæs

Et kort fra tiden før første verdenskrig. Der var forsvarsvilje til stede. Og det tog sig pænt ud på et billede. Batteriet på Stignæs blev anlagt i foråret 1808 og var monteret med 4 stk. 24 pundige kanoner. Det kom nu aldrig i kamp mod englænderne. Da krigen var afsluttet blev det desarmeret. Volde og grave blev senere afdækket og der blev atter opsat kanoner på lavetter af egetræ, skænket af hofjærgermester A. F. H. Castenskiöld. Uden år.

Storgade, Sorø, set fra en tagryg, da bilerne for alvor begyndte at dukke op i gadebilledet. Den smukke gamle bindingværksbygning, kaldet Foss' gård eller den gamle kro, senere museum, hører til blandt byens ældste ejendomme og er opført i begyndelsen af 1600-tallet. Uden år.

Sorø var - og er amtsby. Det har præget udviklingen. Et efter et forsvandt de små lave huse fra byens hovedstrøg, Storgade. Sorø var en god handelsby og nye forretninger skød op og gamle huse faldt. Postkortet her er antagelig fra omkring 1930.

Sorø

Parti fra Suserup

Syd for Sorø ligger Suserup, oprindelig en landsby, der nævnes i 1200-tallet. På de stejle bakker mod Tystrup sø fandt fotografen dette motiv, der var ideelt at sælge håndkoloreret. Kort fra 1902.

Civiletaternes ferieby Kobæk Strand, hvis 18 bygninger blev opført i 1918 lå direkte ud til Storebælt. Kobæk Strand blev snart et yndet udflugtsmål. Men man var anstændig dengang. Selvom det var sommer og høj sol, så blev det allerhøjest til, at herrerne gik i vest. Damerne beholdt - også - hatten på. Uden år.

De fleste kender måske kun Fjenneslev fra hovedvejen, der skærer igennem byen. Byen har udviklet sig til en typisk landevejsbebyggelse, hedder det et sted. Her et blik på trafikåren gennem Fjenneslev, hvor der dog er liv ved købmanden. Kort fra ca. 1910.

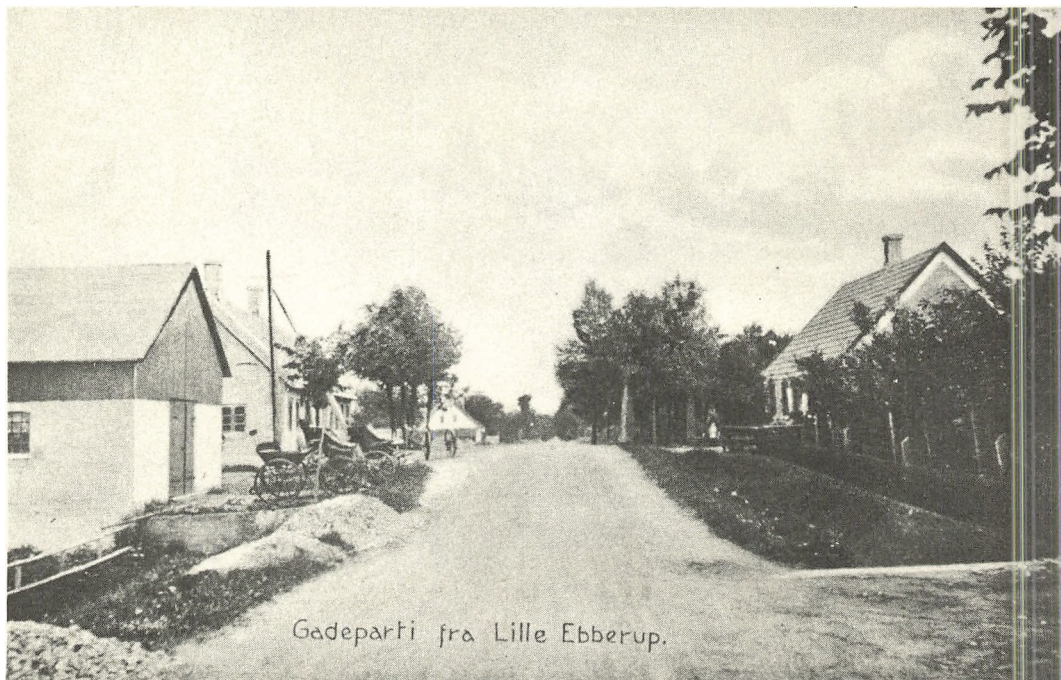

Sagnet om, at de to tårne på Fjenneslev kirke skyldes, at Asser Riig skulle vide, at hans hustru Inge, havde født ham tvillinger, mens han var borte i krig, er f.eks. også tillagt Tv. Merløse kirke ved Holbæk. Og begge steder er det lige usandt. Alligevel blev der i 1903 rejst en mindesten for Asser Riig i nærheden af Fjenneslev kirke. Kort fra ca. 1907.

Bjernede Kirke ved Sorø

Bjernede kirke er den eneste nogenlunde fuldstændig bevarede rundkirke på Sjælland - og har derfor gennem mange årtier været et yndet turistmål. Billedet her er fra århundredskiftet. Meget er ændret siden. Den gamle strå-tækte ejendom er moderniseret med hård hånd.

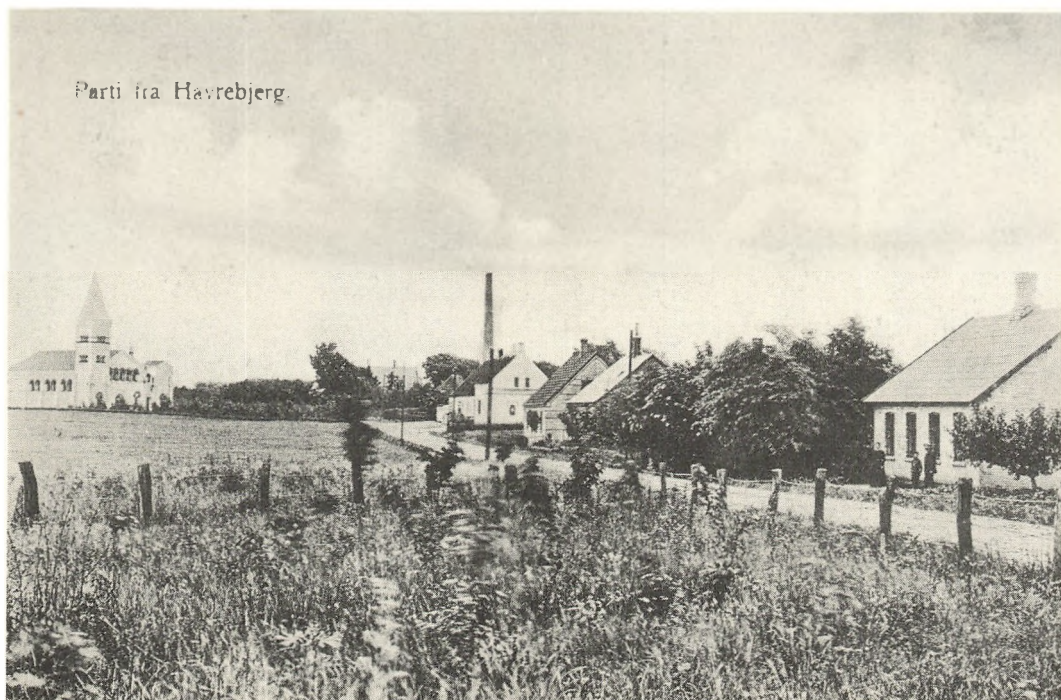

Gadeparti fra Lille Ebberup.

Lille Ebberup var blot en lille samling huse, men alligevel kunne der købes et postkort derfra. Næppe har det været nogen stor salgsvare. Her et gadeparti, hvor mest interessante er, at der i byen er en udstilling af vogne. Antagelig har der boet en karetmager. Uden år.

Brænderigaarden i Slagelse nåede også at komme på postkort - det lige efter, at telefonen var kommet til byen - bemærk masten midt i billedet. Kort uden år.

Der var vid udsigt i Havrebjerg, da dette billede blev taget kort før den første verdenskrig.

Central Cafeen i Slagelse kom også på postkort - og restauratøren og familien med. Kort uden år.

Slagelse Kiosk fik fremstillet dette kort, der viser Fruegade, som den tog sig ud i begyndelsen af dette århundrede. Uden år.

Ingemannsvej med den gamle skole i Slagelse kom som postkort - i dette tilfælde anvendt som julekort omkring år 1900.

Løvegadesvej i Slagelse hedder teksten til dette billede. Enkelte af husene står endnu. Uden år.

Løvegade i Slagelse som den tog sig ud i ryverne, hvor dette kort var at købe i byen.

Papegøjehuset i Slagelse blev revet ned for et halvt århundrede siden. Hvorfra navnet kom ved ingen i dag. Uden år.

Det er næppe til ære for fotografen, at flagene blev hejst på Parkvej i Slagelse, men festligt så det ud. Uden år.

»Familien i skolen« sendte dette kort fra Poulsbjerg Alle i Slagelse til bekendte i Viborg. Omkring 1915.

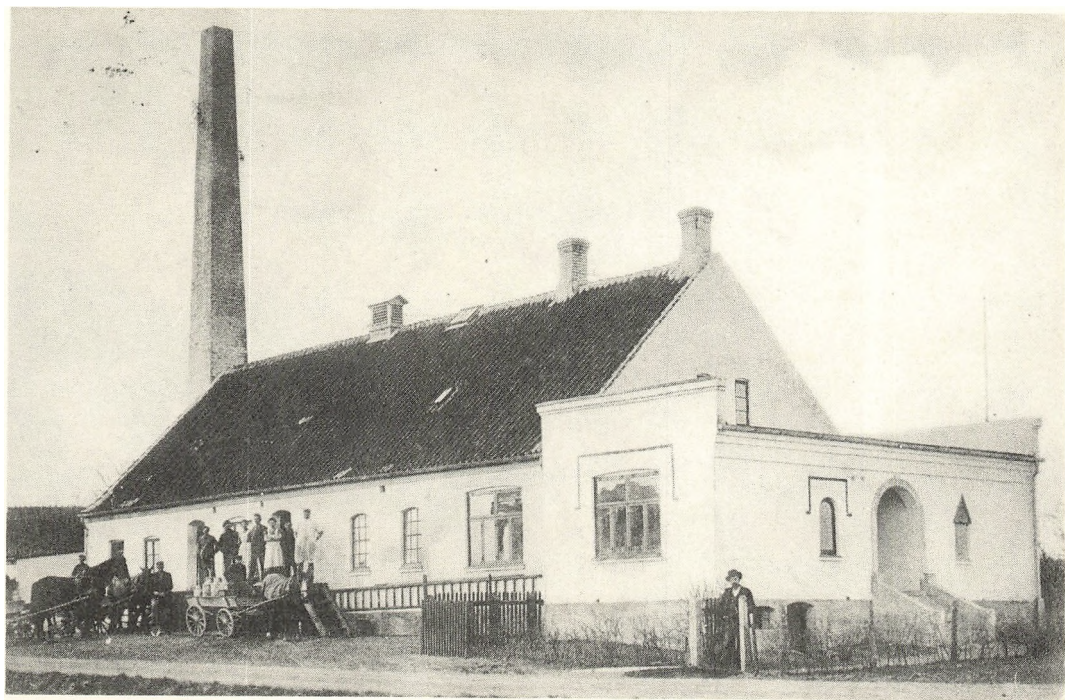
Skolegade med Realskolen i Slagelse på et kort fra 1905. Mon de unge mennesker er på vej i skole?

Postkortet viser tjenestekarlen hos H. P. Nicolaisen, Slagelse, i sommeren 1926. Billedet er taget i Skolegade. Bemærk skiltet bag vognen. Der var nye tider på vej.

En af Slagelses accisseboder, nemlig den i Smedegade, i et kortmotiv fra slutningen af forrige århundrede. Uden år.

Mejeriet i Havrebjerg. Omegnens bønder og mejeristerne er stillet op til ære for fotografen. Kort fra 1913.

Holmstrup skole fotograferet omkring 1910, og eleverne kunne så få et billede af lærer Jens Petersen og hans familie med.

Sørøvej i Slagelse. Endnu er her stille og roligt. Der er kun en enkelt bil i gadebilledet. Uden år.

»Haurebjerg«, som det blev stavet dengang, havde dette kort med fire kendte motiver fra byen. Kort fra 1917.

Når slagelseanerne skulle i det grønne, var der mulighed i Lystskoven. Uden år.

H. Olsen, indehaver af Landsgrav Maskin- og Cykleforretning, har solgt en ny cykel. Og dette kort blev brugt som reklame. Uden år.

Et firma i Roskilde solgte dette motiv fra Mullerup Havn, hvor der er sket et og andet siden. Uden år.

Hele personalet på Jernbane Hotellet i Slagelse var udenfor, da dette postkort blev fremstillet. Uden år.

Sønderup Kirke og præstegård som det tog sig ud i 1910, da dette kort blev sendt til Fyn.

Så er der friske kager og brød til omegnen. Skaftelev Bageris brødvogn fra omkring 1915.

Parti af Korsør Havn

POSTKORT FRA VEST- SJÆLLAND

Postkort var engang det almindeligste kommunikationsmiddel. I denne bog fortælles postkortets historie - det lille stykke pap, der ændrede verden.

Bogen bringer hundredvis af postkortmotiver fra det område, der i dag udgør Vestsjællands Amt.